

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

JÄLKIHUOLLON SOSIAALITYÖNTE- KIJÖIDEN ONNISTUMISEN KOKE- MUKSIA TYÖSSÄ

TEKIJÄ Riikka Jurvainen

TYKO20SY

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Tutkinto-ohjelma Hyvinvointikoordinaattorin tutkinto-ohjelma			
Työn tekijä Riikka Jurvainen			
Työn nimi Jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemuksia työssä.			
Päiväys	5.4.2023	Sivumäärä/Liitteet	42/3
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Savonia-ammattikorkeakoulu			
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Suomalainen jälkihuolto on ollut viimeisten vuosien aikana muutoksen kohteena. Lastensuojelun jälkihuollon sisältöön ja kehittämiseen liittyvät asiat ovat ajankohtaisia yhteiskunnallisesti. Jälkihuoltoa ja sen sisältöä sekä palveluita ohjaa lastensuojelulain seuraavat pykälät (214/2007, 75 §, 542/2019, 75 §, THL 2021). Jälkihuollon sosiaalityö koskettaa useita nuoria aikuisia ja se on nuoren tukena siihen saakka, kun hän täyttää 25 vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 77§). Jälkihuolto on 1.1.2023 lähtien ollut hyvinvointialueiden järjestämää palvelua. Suomessa jälkihuollon tutkimusta esimerkiksi palveluiden toimivuudesta, saavutettavuudesta sekä käytännön haasteista on suhteellisen vähän (STM 2019, 11). Jälkihuoltoa on ensiarvoisen tärkeää tutkia, jotta siitä saataisiin teoreettista näkemystä palveluiden järjestämiseen sekä nähtäisiin, miten palveluiden kehittämisen ja oikeanlaisen tuen kautta voidaan vaikuttaa ihmisen arkeen ja elämään.</p> <p>Opinnäytetyö on osa Tampereen yliopiston, Savonia-ammattikorkeakoulun ja SOS-Lapsikylän yhteistä Hyvää jälkeä -hanketta. Hankkeen tavoitteena on tutkia jälkihuoltoa ja siihen liittyvää siirtymää aikuisuuteen. Hankkeen aikana tutkitaan niin palvelujärjestelmän toimivuutta nuorten kuin työntekijöiden näkökulmasta. Hanke on saanut rahoituksen vuoden 2023 loppuun saakka.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemuksia työpäivän aikana. Kysely toteutettiin WhatsAppin kautta niin, että kyselyyn osallistuvat saivat päivittäin kysymyksen liittyen onnistumiseen ja mikä onnistumista edesauttoi. Kysely toteutettiin työviikon mittaisena. Vastauksia tuli kahdelta työntekijältä. Toinen vastaajista vastasi koko viikon osalta ja toinen kahden ensimmäisen päivän ajalta. Vaikka tutkimukseen ei saatu useita vastauksia, niin ne nähtiin ensi arvoisen tärkeänä. Näitä vastauksia käytettiin ja hyödynnettiin tutkimuksessani ja niitä vertailtiin kirjallisuuskatsauksen avulla saatuu lisäaineistoon.</p> <p>Tässä kohtaa voidaan todeta, että jälkihuoltoa on tutkittu hyvin vähän suomalaisessa kontekstissaan. Samoin myös sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemusten tutkiminen on ollut vähäistä. Saaman aineiston vertaaminen muiden maiden tutkimuksiin oli haasteellista erilaisten palvelujärjestelmien vuoksi.</p> <p>Tutkimuksen aineistosta nousi esiin se, että onnistuminen nähdään usein yhteistyön toimivuutena, omana osaamisena ja siinä, että asiakkaan kanssa on syntynyt luottamuksellinen suhde. Tutkimusta voisi jatkaa niin, että se tutkisi laajemmin työntekijöiden kokemuksia sekä miten positiiviset kokemukset vaikuttavat työhyvinvointiin ja työssä viihtymiseen.</p>			
Avainsanat jälkihuolto, onnistuminen, myönteinen tunnistaminen, työhyvinvointi			

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Master's Degree Programme of Health and Welfare Coordinator	
Author(s) Riikka Jurvainen	
Title of Thesis Aftercare Social workers' experiences of success at work	
Date 5 April 2023	Pages/Appendices 42/3
Client Organisation /Partners Savonia University of Applied Sciences	
<p>Abstract:</p> <p>Finnish aftercare has been subject to changes in recent years. The law has changed and aftercare contents and services have been developed. Aftercare in Finland is governed by the Child Protection Act (214/2007, 75 §, 542/2019, 75 §, THL 2021) and aftercare social work is a service managed by welfare areas. Aftercare takes care of many young people who are under 25 years old. In Finland, the social work of aftercare has been little studied. Researching aftercare is important because knowledge and theory about the functionality of the services are needed.</p> <p>Hyvää jälkeä (Good Traces) is a research project led by Tampere University with Savonia University of Applied Sciences and SOS Children's Villages as consortium partners. The project investigates transitions from care to independence and adulthood as experienced by care leavers and the professionals working with them. This project will last until the end of 2023.</p> <p>The aim of this thesis was to investigate the success experiences of aftercare social workers during the working day. The survey was carried out via WhatsApp where the survey participants received a daily question about success and what contributed to success. The survey was carried out over the course of a working week. Two employees answered the questions. One of the respondents answered for the whole week and the other one for the first two days. Although there were not many responses to the survey, the responses received were seen as extremely important. These answers were compared to the additional material obtained through the literature review. Mirroring this material in relation to studies in other countries was challenging due to different service systems.</p> <p>As a result, this thesis brought out the fact that success is often seen as the functionality of cooperation, one's own expertise and the fact that a trusting relationship has been created with the client. In future, the experiences of employees could be studied more widely and how positive experiences affect well-being at work and enjoyment at work.</p>	
<p>Keywords Aftercare social worker, success, positive identification, occupational wellbeing</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	JÄLKIHUOLTO	7
2.1	Jälkihuollon sisältö	7
2.2	Jälkihuolto ja sen perustelut	9
2.3	Jälkihuollosta tehtyä tutkimusta	11
3	MYÖNTEISTEN KOKEMUSTEN VAIKUTUS TYÖHYVINVOINTIIN.....	15
3.1	Onnistumisen kokemuksen tutkiminen.....	15
3.2	Myönteiset tunteet ja hyvän huomaaminen.....	17
3.3	Työn imu ja työhyvinvointi.....	19
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	15
4.1	Tutkimuskysymykset	22
4.2	Aineiston keruu ja esittely.....	22
4.4	Aineiston analysointi	25
4.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset	26
5	TULOKSET	28
5.1	Kyselyn tulokset.....	28
5.2	Kirjallisuuskatsauksen tulokset.....	30
5.3	Onnistumisen edellytykset tutkimusten kautta	33
6	POHDINTA.....	35
6.1	Tulosten tarkastelu	35
6.2	Ammatillinen kasvu	36
6.3	Hyödynnettävyys ja kehittämisideat	37
	LÄHTEET	38
	LIITE 1: TUTKIMUSTIEDOTE	44
	LIITE 2: PÄIVÄKIRJAN SUOSTUMUSLOMAKE	44
	LIITE 3: KYSELYRUNKO	44

1 JOHDANTO

Suomalainen jälkihuolto on ollut viimeisten vuosien aikana muutoksen kohteena. Lastensuojelun jälkihuollon sisältöön ja kehittämiseen liittyvät asiat ovat ajankohtaisia yhteiskunnallisesti. Jälkihuolto ja sen sisältöä sekä palveluita ohjaa lastensuojelulaki. (214/2007, 75 §, 542/2019, 75 §, THL 2021). Jälkihuollon sosiaalityö koskettaa useita nuoria aikuisia ja se on nuoren tukena siihen saakka, kun hän täyttää 25 vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 77§.) Jälkihuolto on 1.1.2023 lähtien hyvinvointialueiden järjestämää ja koordinoimaan palvelua. Suomessa jälkihuollon tutkimusta esimerkiksi palveluiden toimivuudesta, saavutettavuudesta sekä käytännön haasteista on suhteellisen vähän (STM 2019, 11). Jälkihuoltoa on ensiarvoisen tärkeää tutkia, jotta siitä saataisiin teoreettista näkemystä palveluiden järjestämiseen sekä nähtäisiin, miten palveluiden kehittämisen ja oikeanlaisen tuen kautta voidaan vaikuttaa ihmisen arkeen ja elämään.

Teen opinnäytetyöni osana Hyvää jälkeä-hanketta. Tutkimushanke toteutuu vuosina 2021–2023 ja sitä hallinnoi Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Savonia-ammattikorkeakoulu on yksi hankkeen osatoteuttajista yhdessä SOS-Lapsikylän kanssa. Hankkeen tavoitteena on tutkia suomalaista lastensuojelun jälkihuoltoa. Jälkihuoltoa on tutkittu Suomessa suhteellisen vähän. Sen vuoksi hankkeen tavoitteena on saada esille jälkihuollon asiakkaiden ja työntekijöiden näkemystä siitä, mitä on hyvä jälkihuolto. Hanke myös lähtee tutkimaan palvelujärjestelmän kykyä vastata jälkihuoltonuorten hyvinvoinnin tukemiseen sekä siihen, miten poliittiset päättäjät ja tulevat hyvinvointialueet vaikuttavat palveluihin ja tukeen. Hankkeen näkökulmana on löytää positiivisia ja toimivia tapoja tehdä jälkihuollon sosiaalityötä ja kuinka mahdollisia jälkihuollon palvelua tulisi kehittää. (Tampereen yliopisto 2021.)

Tämä opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemuksia työpäivän aikana. Tutkimuskysymyksinä on mistä asioista työntekijä itse kokee onnistuneensa sekä mitkä asiat tukevat onnistumista. Näiden vastausten kautta voidaan saada kuvaa siitä, mitä työntekijät pitävät onnistumisena ja nouseeko vastauksista sellaisia teemoja, joita voidaan hyödyntää esimerkiksi työhyvinvoinnin ja johtamisen näkökulmista.

Hyvää jälkeä-hankkeen näkökulmana on jälkihuollon sosiaalityön toimivat käytänteet ja se, että mitä on hyvä jälkihuolto. Tämän vuoksi olen itse rajannut työni näkökulman jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden onnistumiseen. Miten suomalaiset jälkihuollon sosiaalityöntekijät kuvaavat onnistumisia työssään. Työn positiivisten puolien ja hyvän huomaaminen omassa työssä ovat ensiarvoisen tärkeitä. Näiden myönteisten puolien kautta, voidaan todeta mitkä asiat ovat onnistumisen taustalla ja mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että palvelu on hyvää. Positiivisten puolien korottaminen lisää myös hyvinvointia sekä vaikuttaa työiihtyvyyteen ja –hyvinvointiin.

Miksi sitten itse lähdin tutkimaan ammattilaisia ja heidän kokemuksiaan? Ensimmäisenä syynä on puhtaasti mielenkiinto, sillä olen itse työskennellyt vuosia lastensuojelun avoimuudessa. Työssä, missä usein kuulet epäonnistuneesi niin asiakkaiden toimesta kuin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Jäin itse pohtimaan sitä, että minulta ei ole koskaan kukaan kysynyt, miten itse olen työni kokenut positiivisesta/ onnistuneesta näkökulmasta. Onko työpäivän aikana tullut onnistumisen kokemuksia ja

mitkä siihen onnistumiseen vaikuttivat. Olen opiskellut yliopistossa sosiaalityötä sekä sosiaalipedagogiikkaa ja uskon näiden opintojen vieneen minut lähemmäksi hyvinvointinäkökulmaa erityisesti työhyvinvointiin. Sosiaalityöstä usein puhutaan raskaana ja vaativana työnä. Voiko itse alalla työskentelevät ammattilaiset muuttavat tätä yhteiskunnallista näkemystä? Miten itse työyhteisössä annettu työn merkityksellisyys vaikuttaisi omaan tekemiseen? Esimerkiksi Frank Martelan (2020) mukaan merkityksellisyyttä syntyy, kun auttaa toisia ja tekee itsestään merkityksellisen muille. Tämähän on täysin sosiaalityön ydintä. Mutta se, jos emme muista itse työssämme tuoda esille tätä merkityksellisuuden näkökulmaa, niin kuka sen tekisi työntekijöiden puolesta.

Toisena näkökulmanani ovat onnistumisen kokemukset. Tämä näkökulma nousee omasta osaamisesta sekä mielenkiinnosta, sillä olen positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisten hyvinvointitaitojen opettaja. Niiden sekä nykyisten hyvinvointikoordinaattorin opintojen vuoksi hyvinvoinnin teemat ovat nousseet itselläni tärkeään rooliin. Kuinka oman ajatuksen muuttaminen positiivisempaan suuntaan vaikuttaa työssä jaksamiseen, ammatilliseen itsetuntoon sekä ylipäätään kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen tilanteissa, kun toisella ihmisellä on haasteita?

Opinnäytetyöni toteutus ei vastannut omaa ajatustani, mutta se kuitenkin kuvaa tätä aikaa ja on tietynlainen avaus suomalaisen jälkihuollon tilaan työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksen toteutus saattaa usein olla erilainen, kuin lähtötilanteessa on haluttu esimerkiksi vastausmäärien suhteen tai aineistoa analysoidaan eri tavoin, kun on aluksi ajateltu. Tutkimukseni tavoitteena oli saada aineisto työntekijöiltä itseltään, tämä ei kuitenkaan onnistunut. Sen vuoksi tutkimukseni aineisto koostuu WhatsAppin kautta saaduista vastauksista sekä kirjallisuuskatsauksesta. Kirjallisuuskatsauksessa tuli näkyä sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemukset. Kirjallisuuskatsauksessa laajensin näkökulmaa sosiaalityöntekijöihin, sillä tutkimukseni tulokulma on erilainen kuin aikaisemmin. Pystyin siis vertailemaan jo aikaisempaa tutkimusta kyselyyn osallistuneiden vastauksiin ja analysoimaan löytykö niistä yhteneväisyyksiä.

Opinnäytetyöraportissa määrittelen ensiksi suomalaista jälkihuoltoa, mitä se on ja mitä se pitää sisällään. Sen jälkeen avaan onnistumisen näkökulmaa teoreettisesta viitekehyksestä, minkä jälkeen pystyn kuvaamaan omaa tutkimustani. Kuvaan miten olen tutkimuksen tehnyt, analysoinut ja mitkä ovat tutkimuskysymykseni. Tutkimukseni loppuun olen koonnut tutkimuksen tulokset sekä lopuksi pohdin, miten tätä tutkimusta olisi voinut tehdä toisin ja kuinka tätä tutkimusta voisi hyödyntää ja kehittää tulevissa tutkimuksissa.

2 JÄLKIHUOLTO

Jälkihuollon tarkoituksena on tukea lasta siirtymään sijaishuollosta tai pitkästä avohuollon sijoituksesta kotiin tai aikuistumisen kynnyksellä olevaa nuorta siirtymään tai saavuttamaan valmiudet itsenäiseen elämään. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos, jälkihuolto) Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan jälkihuollon tärkeimpänä tehtävänä on tukea nuorta itsenäiseen elämään huomioimalla hänen valmiuksiansa, vahvuuksia sekä millaisia toiveita hänellä on itsenäistymisensä suhteen. Nuoren elämässä siirtyminen esimerkiksi laitoksesta omaan itsenäiseen kotiin vaatii suunnittelua ja monien asioiden huomioimista. Jälkihuollon järjestämisen vastuu on nykyisillä hyvinvointialueilla, mitkä aloittivat toimintansa 1.1.2023. Tässä luvussa siis tarkastelen suomalaista jälkihuoltoa; lainsäädännön näkökulmasta, jälkihuollon erilaisista tuen muodoista, mutta myös siitä millaista jälkihuollon tutkimusta Suomessa on tehty.

2.1 Jälkihuollon sisältö

Lastensuojelulaki ohjaa jälkihuoltoa ja pykälän 75 mukaan hyvinvointialue on veloitettu jälkihuollon järjestämiseen sijoituksessa olleelle lapselle tai nuorelle. Lastensuojelulaissa ei ole tarkkaan määritelty jälkihuollon rakenteellista sisältöä, mutta laissa on minimivaatimukset hyvinvointialueen työlle. Laissa korostetaan sitä, että nuorelle tulee antaa kattava tuki sekä tehdä hänelle jälkihuollon suunnitelma. Jälkihuolto tulee antaa lapselle tai nuorelle, joka on ollut sijoitettuna vähintään kuusi kuukautta. Jälkihuolto oikeus syntyy myös niissä tilanteissa, kun lapsi tai nuori on ollut avohuollon sijoituksessa puolen vuoden ajan. Näin ollen lapsella tai nuorella ei tarvitse olla huostaanottopäätöstä. Jälkihuollon tuesta vastaa se kunta, joka on vastannut myös lapsen tai nuoren sijoituksesta. Jälkihuollon tuen tulee vastata lapsen tai nuoren yksilölliseen tarpeeseen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 75 §.)

Vaikka jälkihuollon järjestämisen vastuu on hyvinvointialueella, niin jälkihuollon tuki voidaan myös järjestää lisäksi ostopalveluna. Hyvinvointialueella on mahdollisuus kilpailuttaa jälkihuollon palveluita hankintaperiaatteen mukaisesti. Vaikka palvelu tulisi palveluntuottajan ostopalveluna, on se silti lastensuojelun organisoimaa ja arvioitavaa lasta tai nuorta tukevaa palvelua. (Pukkio & Hoikkala 2016, 13)

Vaikka lastensuojelulaissa korostetaan sitä, että jälkihuollon järjestämisen vastuu on hyvinvointialueella, on tärkeää huomata, että nuorille jälkihuollon vastaanottaminen on vapaaehtoista. Nuorella on kuitenkin oikeus pyytää saada jälkihuoltoa 25 ikävuoteen saakka. Vaikka nuori kieltäytyisi jälkihuollosta heti sijoituksensa jälkeen, on hänellä mahdollisuus päästä jälkihuollon asiakkaaksi myöhemmin, jos hän niin toivoo. Jälkihuollossa arvioidaan nuoren tuen tarpeiden eri muotoja ja jälkihuollon palvelut ovat nuorella subjektiivinen oikeus. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Jälkihuollon onnistumiseen tarvitaan paljon yhteistä puhetta sekä luottamusta. Sijoituspaikalla on usein suuri rooli jälkihuollon onnistumiseen, sillä itsenäistymistä tulee työstää jo varhaisessa vaiheessa. Nuoren tulee saada kokea olevansa tuen piirissä ja olevansa itse valmis vastaanottomaan tukea itsenäistymisessään. Jälkihuollon suunnitelmaa voidaan laatia yhdessä nuoren, huoltajien ja

laitoksen työntekijöiden kanssa. Vastuu jälkihuollon suunnitelman tekemisestä on nuoren sosiaalityöntekijällä. Suunnitelmaan kirjataan ne tuen muodot, joita nuori on valmis vastaanottamaan sekä sen keneltä tukea tai apua saa, jos on tarvetta. Jälkihuoltoa toteutetaan palveluiden muodossa eri tavoin, kuitenkin suunnitelma tulee olla jokaisella asiakkaalla. (Känkänen 2013, 270)

Jälkihuollon asiakassuunnitelman tarkoituksena on olla tavoitteellinen ja siinä tulee näkyä tuen tarpeet niin erityisen tuen kuin arkiseen elämään liittyvät tuen muodot. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 46–51.) Nuoren oma osallisuus suunnitelmaa tehdessä nähdään isona tekijänä nuoren itsenäistymisessä sekä se ehkäisee syrjäytymistä. Vaikka jälkihuoltoon tuleva nuori on ikänsä puolesta täysi-ikäinen, niin hän tarvitsee tukea itsenäistymiseensä niin kuin muutkin samanikäiset nuoret. Jälkihuollon yhtenä keskeisenä tavoitteena on kuitenkin antaa nuorelle hyvät valmiudet itsenäistymiseensä. Tarkoituksena on myös aktivoida nuoren omaa sosiaalista verkostoa hänen tuekseen. Jälkihuollon nuorelle tarjoama tuki liittyy asumiseen, sosiaalisiin verkostoihin ja kanssakäymiseen, terveydenhuoltoon, koulutukseen, psyykkiseen toimintakykyyn sekä toimeentulon suhteen. (Känkänen & Laaksonen 2006, 44.)

Lastensuojelulain sisällössä ei ole selkeitä määritelmiä jälkihuollon työn sisällöistä tai toteuttamista-voista. Laissa on kuitenkin määritelty minimivaatimukset sekä raamit työn tekemiselle. Lain mukaan jälkihuollon tarkoituksena on vahvistaa nuorta ja tukea häntä itsenäistymisestä sekä siirtymään laitost maailmasta omaan uuteen arkeensa. Keskeisenä on varmistaa, että nuorella on taloudellinen varmuus sekä asuminen kunnossa tai ne vastaavat hänen tarpeitaan. Jälkihuollon työskentely voi pitää sisällään työntekijän ja nuoren välisiä tapaamisia, nämä tapaamiset ja niiden säännöllisyys arvioidaan aina nuoren voimavarojen ja tuen tarpeen kautta. Jälkihuollon tavoitteena on tukea nuorta kaikissa elämän osa-alueissa. Tärkeää on muistaa ja huomata, että kaikki jälkihuoltoon oikeutetut nuoret eivät tule samoista lähtökohdista, joten tuen tarve ja muodot ovat kaikille yksilöllisiä. Palveluiden tulisi siis vastata jokaisen yksilöllisiä tarpeita joustavasti sekä yksilölähtöisesti. Taloudellisen tuen lisäksi jälkihuollon tulee tarjota nuorelle psykososiaalista tukea. Jälkihuollon suunnitelman palveluineen tulee olla nuorelle ymmärrettävää ja yhdessä sovittua. Jälkihuollon tavoitteita tulee arvioida säännöllisesti ja suunnitelmaa tulee muuttaa, jos nuoren tilanne muuttuu. Nuoret, jotka ovat jälkihuollon piirissä, tarvitsevat usein aikuiselta vahvaa tukea arjen asioihin. (Pukkio & Hoikkala 2016, 16.)

Jälkihuollossa niin kuin muissakin lastensuojelun palveluissa puhutaan nuoren asioista vastaavasta sosiaalityöntekijästä. Tämän työntekijän tulisi tavata nuorta säännöllisesti ja olla hänelle tukena. Heino ja Johanssonin (2010) tutkimuksen mukaan nuoren selviytymistä ja itsenäistymistä tukee turvallinen aikuinen, kehen nuori pystyy luomaan merkityksellisen suhteen. Jälkihuollosta vastaava aikuisen tulisi tavata nuorta säännöllisesti ja olla hänelle tukena. Tutkimuksessa on tarkasteltu riskiolosuhteissa eläneiden nuorten itsenäistymistä, ja heitä on auttanut turvalliset ja pysyvät aikuiset. Turvallisuutta luomalla saadaan aikaan myös luottamusta. Turvallisen aikuisen lisäksi tärkeänä on nähty identiteettiä vahvistavat ja kannustavat toiminnat ja harrastukset. (Heino & Johansson 2010, 271.)

Rädyn (2015) mukaan vastaavan sosiaalityöntekijän tulee työskennellä jälkihuollon palveluissa yli hallintorajojen. Nuoren asioissa yhteistyötä tulee tehdä eri tahojen kanssa, kun suunnitellaan nuoren

tuen tarpeita. Erityisesti Rätty näkee, että terveys- ja opetustoimen kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää ja ne tulee ottaa huomioon suunnitelmaa tehdessä, jotta tuen saanti on nuoren osalta turvattu. Nuorelle tehdään jälkihuollon aikana mahdollisesti muita suunnitelmia ja näissä tulee ottaa huomioon jälkihuollon suunnitelma. Jälkihuollon nuori on jo osa aikuistenpalveluita kuten toimeentulotuen suhteen ja sen vuoksi on tärkeää tarkastella toimeentuloa suhteessa jälkihuollon tuomiin tarpeisiin (Rätty 2015, 606.)

Taloudellinen tuki nousee usein esille, kun puhutaan jälkihuollon tuesta. Taloudellinen tuki onkin yksi tärkeimmistä tuen muodoista. Lapselle ja nuorelle, joka on ollut pitkäaikaisesti sijoitettuna, kerrytetään itsenäistymisvaroja. Nämä rahat ovat tarkoitettu nuorelle elämiseen, ja hän pystyy tekemään sijoituksen jälkeen hankintoja omaan asumiseen liittyen. (Laaksonen 2004, 41) Toimeentulotuki on myös jälkihuollossa olevan nuoren oikeus, sillä heillä on oikeus riittävään toimeentuloon eikä se ole sidoksissa toimeentulon normiasetuksiin. Nuorta tuetaan myös loma- ja virkistystoiminnassa, harrastuksissa sekä koulutuksessa. (Laaksonen 2004, 16; 36–40.)

Jälkihuollon nuorelle tarjoamia palveluita lastensuojelulain mukaan voivat olla esimerkiksi:

- Keskustelu nuoren kanssa
- Taloudellinen tuki (myös asunnon hankintaan liittyen)
- Tukihenkilö- tai perhe tai perhetyö
- Hoito- ja terapiapalvelut
- Koulun ja ammatin sekä harrastuksen tukeminen
- Vertaisryhmätoimintaa jälkihuollon nuorille
- Loma- ja virkistystoimintaa
- Muita nuorelle räätälöityjä palveluita

(Lastensuojelulaki 417/2007)

2.2 Jälkihuolto ja sen perustelut

Kun lapsi tai nuori on ollut pitkään avoimuksen sijoituksessa tai otettu huostaan, niin hänelle syntyy automaattisesti oikeus lastensuojelun jälkihuoltoon. Tutkijat ja päättävät toimielimet näkevät jälkihuollon tärkeänä ja välttämättömänä jatkumona sijaishuollolle. Suomessa on asiaa tutkittu esimerkiksi valtakunnallisessa lastensuojelun kehittämissuunnitelmassa, missä Päivi Känkänen ja Sari Laaksonen (2006, 44) tekivät selvityksen sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Heidän mukaansa yhteiskunnalla on moraalinen vastuu pitää huolta lapsista ja nuorista koska on otettu huostaan tai koska ovat olleet pitkään sijoitettuna myös tämän tuen jälkeen. Sijoitus on vahvin lastensuojelun keino, jolla on vaikutettu lasten ja nuorten elämään. Sijoituksen kautta on vaikutettu lapsen ja nuoren elämään ja sen vuoksi nähdään tärkeänä, että yhteiskunta seuraa lapsen ja nuoren siirtymää sijoituksen jälkeen.

Jälkihuolto ei myöskään ole päässyt kehittymään ilman kritiikkiä ja sen toimivuutta on arvosteltu. Tarja Heino ja Marianne Johansson (2010) toivat esille omassa tutkimukseen kriittisen näkökulman jälkihuoltoon liittyen. He toivat tutkimuksessaan esille, että nuori voi kokea ristiriitaisia tunteita

siirtyessään sijaishuollosta jälkihuoltoon; pelko tuen puuttumisesta ja yksinjäamisestä voivat nousta nuorten mieleen siirtymävaiheessa. Heino ja Johansson (2010) toteavat, että nuorta ei pidä jättää yksin ja olisi erityisen tärkeää tukea häntä siirtymävaiheessa pitkäjänteisesti sekä joustavasti. Tutkimuksessa otettiin myös kantaa siihen, että jälkihuollon ikärajaa tulisi nostaa 24 vuoden ikään asti. Nuoret, jotka ovat olleet huostassa, tarvitsevat heidän mukaansa yksilöllisen tuen lisäksi preventiivisiä keinoja.

Kun puhumme jälkihuoltoon siirtymästä usein vertaamme tätä siirtymää ja nuoren siirtymää kodista itsenäistymiseen. Nuoren itsenäistymiseen liitetään usein vastuun kysymykset; kenellä on nuoresta vastuu; hänellä itsellään, kodilla vaiko yhteiskunnalla? Useimmiten nuori saa lapsuudenperheeltään tukea itsenäistyessään ja useimmat vanhemmat myös kokevat tämän velvollisuutena. Entä sitten nuori, joka on ollut huostassa tai pitkäaikaisesti sijoitettuna, onko silloin kyseessä yhteiskunnan vastuu, jos vanhemmilla ei ole mahdollisuutta tukea nuorta? Näinhän se pitäisi olla, että nuori saa tukea ja apua yhteiskunnalta itsenäistymiseensä (Heino 2014, 4). Saarikallio-Torp, Heino, Hiilamo, Hytti ja Rajavaara (2010) toteavat artikkelissaan, että jälkihuollon tulee ottaa vastuu nuoresta, jolla ei ole luonnollisia verkostoja tukenaan sijoituksen jälkeen. Jälkihuollon kautta nuorta tuetaan aikuisuuden haasteissa ja tuella voidaan myös ehkäistä nuoren syrjäytymistä. Sijaishuollosta siirtyvän nuoren lapsuudenperheellä voi edelleen olla haasteita ja tuen tarvetta, minkä vuoksi he eivät pysty olemaan tukena, ei taloudellisesti eikä psykososiaalisesti itsenäistymisen siirtymän kohdalla. (Saarikallio-Torp ym. 2010, 254.) Laitosmaailmasta siirtyminen omaan kotiin voi olla nuorelle haasteellista ja aiheuttaa paljon tunnereaktioita; hämmennystä, suuttumusta sekä iloa. Nuorelta vaaditaan paljon osaamista ja itsenäisyyttä tässä siirtymävaiheessa ja ne voivat tuntua toisista nuorista liian vaikeilta. (Laaksonen 2004, 11.)

Sarianna Reinikainen (2009) on tutkinut väitöskirjassaan nuorten kokemuksia nuorisokodissa asumisesta. Reinikaisen mukaan monet nuoret kokevat pelkoa ja epävarmuutta itsenäistymistä kohtaan ja he ovat kertoneet olevansa valmistautumattomia itsenäiseen elämään sijaishuollon jälkeen (Reinikainen 2009, 84). Hannu Jahnukainen on vuonna 2007 tutkinut laajemmin nuorten elämän osa-alueita. Hän on tuonut esille, että sijoitetut nuoret ovat sijoituksen jälkeen siirtyneet epätyypillisiin asu- misingratkaisuihin kuin valtaosa heidän ikäisistään. Sijoitetut nuoret ovat esimerkiksi muuttaneet asumaan yksin, he hakeutuvat muita vähemmän toisen asteen opintoihin sekä koulutuksen loppuun saattaminen on ollut todennäköisempää. Tämän vuoksi sijoitettujen nuorten työllistyminen on ollut haasteellisempää. (Jahnukainen 2007, 44–56.) Kyseisessä tutkimuksessa nousi esiin myös sijoitettujen nuorten perheellistyminen aikaisemmin kuin samanikäisillä muilla nuorilla. Heillä myös korostui yksinhuoltajuus. Tutkimuksen mukaan psyykkiset sairaudet ja kuolleisuus nousivat myös korkeammalle kuin muulla ikäluokalla keskimäärin. Tätä näkemystä vahvistaa Mirjam Kalladin, Tiina Pensolan, Jouni Meriläisen ja Jari Sinkkosen (2001, 208–209) tutkimus lasten kuolleisuudesta. Heidän tutkimuksensa osoitti, että niiden kohdalla, joilla oli ollut lastensuojelun toimenpiteitä, niin näiden nuorten kuolleisuus oli muita verrokkiryhmiä korkeampi.

Sijaishuollossa olevien tai olleiden nuorten koulunkäynnistä on Sarianna Reinikainen (2009) todennut tutkimuksessaan, että heidän kohdallansa koulumenestys näkyy heikkona, heitä on enemmän tai

jopa yliedustettuina erityisopetuksessa ja koulutuksen keskeyttäneitä on paljon. Tutkimuksessa koulumenestyksen heikkouteen ja muihin kouluhaasteisiin nähtiin esimerkiksi se, että nuori on joutunut vaihtamaan koulua useasti, riittämätön tukeminen ja kannustus sijaishuollon aikana, mutta myös kodinolosuhteet ennen sijoitusta. (Reinikainen 2009, 79–80.) Tarja Heino ja Marianne Johnson (2010) tukevat tätä näkemystä omassa tutkimuksessaan, mikä kohdistui huostassa olleista lapsiin ja nuoriin. Heidän tutkimuksensa tulokset ovat hyvin samansuuntaisia muiden tutkimusten kanssa. Heidän mukaansa huostassa olleiden nuorten koulutustaso jäi alhaisemmaksi, kun vertausta tehtiin heidän omaan ikätasoonsa. Heinin ja Johanssonin mukaan myös kansainvälinen tutkimus tukee sitä näkemystä, että teini-ikässä sijoitetut nuoret ovat suuremman syrjäytymisriskin alaisia, kuin muut samanikäiset nuoret. Nuorten riskit näyttävät ulottuvan monelle eri elämän osa-alueelle, kuten mielenterveyden haasteisiin, päihteiden liikakäyttöön, huonoon koulumenestykseen sekä aikaisin hankittuun perheenisäykseen. (Heino & Johnson 2010, 285–286.)

Monet jälkihuoltoon liittyvät tutkimukset, mitkä kohdistuvat nuoriin tukevat sitä näkemystä, että näillä jälkihuollon piirissä olevilla nuorilla on suhteellisesti enemmän haasteita koulunkäynnin suhteen, mutta myös sen koulutuksen päättämisen suhteen. Koulun haasteet tai koulutuksesta putoaminen voi aiheuttaa riskin syrjäytyä. Tämän vuoksi jälkihuollon tulee vahvasti tukea nuorta osaksi yhteiskuntaa. Jälkihuollon merkitystä ehkäisevä tukitoimena on alettu ymmärtää entistä paremmin ja sitä on alettu viime vuosina myös kehittämään. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2019 työryhmän, jonka tehtävä oli selvittää lastensuojelun jälkihuollon uudistamistarpeita. Työryhmän tarkoituksena oli selvittää, miten jälkihuoltoa voitaisi uudistaa niin, että se olisi riittävällä tavalla vahvistamassa nuorten aikuisten toimintakykyä; itsenäistä toimijuutta, opiskelua tukevaa ja työelämään siirtymistä sekä integroitumista yhteiskuntaan. Samalla selvitettiin, miten voitaisiin vähentää huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta. Yhtenä kehittämistarpeena nähtiin jälkihuollon ikärajan nostaminen 25 vuoteen asti. Työryhmän ehdotuksena oli lisäksi, että jälkihuoltoa ryhdyttäisiin uudistamaan entistä enemmän tavoitteellisemmaksi ja räätälöidymmäksi työmuodoksi, jotta se tukisi nuorten aikuisuudesta ja itsenäistymistä entistä paremmin. Jotta syrjäytymiseen voitaisiin puuttua ja vähentää sitä, tulee eri sektoreiden tehdä yhteistyötä kokonaisvaltaisemmin ja yhteistyö eri toimijoiden välillä tulisi olla paremmin koordinoitua eikä vain eri hallinnonalojen omien ja yksittäisten palvelujen tarjoamista. (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:43, 4; Laine & Lempinen 2022, 55–62.)

2.3 Jälkihuollosta tehtyä tutkimusta

Yleisesti ottaen jälkihuoltoa on tutkittu Suomessa suhteellisen vähän ja erityisesti nyt, kun palvelut ovat siirtyneet kunnilta laajalle hyvinvointialueelle on tutkimuksen tekeminen ensi arvoisen tärkeää. Suomeen verrattuna myös kansainvälinen tutkimus liittyen jälkihuoltoon on vähäistä. Toisaalta tutkimusta on vaikea arvioida kansainväliseltä tasolta, sillä erilaiset sosiaaliturvan lainsäädännöt ja palvelut vaikuttavat tutkimusten keskinäiseen vertailuun. Kuitenkin olen halunnut nostaa esille suomalaisen tutkimuksen sekä kansainvälisiä tutkimuksia, jotta voidaan arvioida, onko jälkihuollon tutkimus teemoiltaan tai näkökulmiltaan samansuuntaista. Olen omaan työhöni halunnut nostaa kansainvälisestä tutkimuksesta sellaisia maita, joissa on samansuuntainen lainsäädäntö kuin Suomessa. Aineistoni hankinta on tehty kirjallisuuskatsauksen kautta ja kirjallisuuskatsauksen kautta sain taustatietoa

jälkihuollosta muista maista. Tämän kautta voidaan samalla arvioida suomalaisen tutkimuksen suuntaa ja uusia näkökulmia. Seuraavaan taulukkoon olen listannut suomalaisia tutkimuksia, joita on tehty lastensuojelun jälkihuoltoon liittyen, mitkä nostavat esille suomalaisen jälkihuollon tilaa sekä kehittämisen kohteita.

TAULUKKO 1. Lastensuojelun jälkihuollon tutkimus Suomessa.

Tekijä (-t)	Teos	Kuvaus
Päivi Känkänen ja Sari Laaksonen (2006)	Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma.	Känkäsen ja Laaksosen mukaan yhteiskunnalla on moraalinen vastuu huostaaottamistaan nuorista ja heitä tulee tukea.
Sarianna Reinikainen (2009)	Reinikainen, Sarianna (2009) Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuiselämästä selviytymisestä. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. Helsinki: Yliopistopaino.	Väitöskirja nuorisokodissa asuneiden kokemuksista. Tutkimuksessa Reinikainen sai selville monien nuorien tuntevan epävarmuutta ja pelkoa tulevaa itsenäistymistä kohtaan.
Tarja Heinin ja Marianne Johnson (2010)	Heino, Tarja & Johnson, Marianne (2010) Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 266–287	Kriittinen kysymys jälkihuollon toimivuudesta ja sisällöstä. Huostaanotettu nuori voi kokea ristiriitaisia tunteita jälkihuoltoon siirtyessään. Hän voi tuntea jäävänsä yksin ja ilman tukea, vaikka toisaalta nuori saattaa kokea selviävänsä ilman muiden tukea. Jälkihuollon ikärajan nosto 24 ikävuoteen näkyy tässä tutkimuksessa

Nämä kaikki kolme teosta keskittyvät kehittävään ja kriittiseen näkökulmaan siitä, miten jälkihuoltoa tulisi Suomessa kehittää. Tutkimuksissa on myös vahva asiakkaan/ nuoren näkökulma. Valitettavasti nämä tutkimukset alkavat ajallisesti olemaan vanhoja, joten sen vuoksi uudenlainen tutkimus olisi tärkeää. Usein huostaanottoon liittyen on tehty tutkimusta, mutta siinä ei selkeästi ole tarkasteltu jälkihuollon osallisuutta syrjäytymisen ehkäisyyn tai kasvun tukemiseen.

Jos suomalaista jälkihuollon tutkimusta lähdetään vertaamaan muiden maiden tutkimuksiin, niin muut pohjoismaat ovat hyvä vertailukohta yhteiskunnan palveluiden ja lainsäädännön näkökulmasta. Kansainvälistä tutkimusta jälkihuoltoon liittyen on tehty. Se ei kaikilta osin ole sovellettavissa kuitenkaan suomalaiseen jälkihuoltoon. Ruotsissa, Ingrid Höjer ja Yvonne Sjöblom (2010) ovat tutkineet jälkihuoltoon siirtyviä nuoria. Höjer ja Sjöblom haastattelivat nuoria, heidän vanhempiaan sekä

sosiaalityöntekijöitä. Tutkimuksessa nousi esille se, että näillä nuorilla on suurempi riski joutua syrjäytyneeksi, mikä on huomattu myös suomalaisessa tutkimuksessa. Ruotsissa on samansuuntainen tapa järjestää lastensuojelu sekä jälkihuolto, kuin Suomessa. Esimerkiksi koulutus on molemmissa maissa ilmaista. Tämä on varmasti yksi tekijä, miksi jälkihuollon tutkimuksessa Suomen ja Ruotsin kohdalla nousee yhteneväisyyksiä juuri syrjäytymisen ja koulunkäynnin haasteiden suhteen, kun puhutaan jälkihuollon nuorista. Höjer ja Sjöblom (2010) haastattelivat tutkimuksessaan 16 nuorta, jotka olivat 16–22-vuotiaita jälkihuoltoon siirtyneitä nuoria, tämän lisäksi heidän vanhempiaan ja sosiaalityöntekijöitä sekä sijaishuollon muita työntekijöitä. Tutkimuksessa nousi esille, että nuorilla on riskinä syrjäytyä sijoituksen jälkeen. Perusteluna oli se, että sijoitetut nuoret eivät saa tarpeeksi tukea siirtyessään aikuisuuteen ja heidän itsenäistymisensä on nopeampaa kuin muilla samanikäisillä nuorilla. Tutkimuksessa nousi esille myös se, että sijoitetut nuoret ovat riskissä menettää toisen vanhempansa ennen kuin he tulevat täysi-ikäiseksi.

Jälkihuollon piirissä olevat nuoret ovat huolissaan omasta taloudellisesta pärjäämisestä heidän itsenäistymisessään. Höjer ja Sjöblom (2010) tutkimuksessa nuoret nostivat esille, että huolta aiheuttaa taloudellisen tilanteen suhteen oma osaaminen rahankäytössä, sen suunnittelussa, kuinka rahat riittävät laskuihin ja elämiseen, mutta myös säästämisen kysymykset. Tutkimuksen mukaan hyvä tuki rahankäyttöön lisäsi pärjäämistä ja itsenäistä elämää. Nuoret tarvitsivat myös tukea omaan asuntoon muuttamiseen, tukien hakemiseen ja erinäisten lomakkeiden käyttöön ja täyttämiseen. Tavallisesti nuori saa tukea omalta biologiselta perheeltä, mutta sijoitetulla nuorella ei välttämättä tätä tukea ole. Myös resurssien haasteet ja viranomaisten vaihtuvuus vaikuttavat nuorten itsetuntoon taloudellisten asioiden kohdalla. Höjer ja Sjöblom (2010) näkevät, että tähän voisi kehittää tukeksi moninaisia tuen antajia sekä nostavat esille sen, että jälkihuollon suunnitelma tulee aloittaa ajoissa. Nuori tarvitsee myös vahvaa tukea asunnon, työllistymisen ja koulutuksen suhteen. Useille nuorille on tärkeää saada tukea myös muilta aikuisilta kuin viranomaisilta. Sosiaalisten verkostojen kuten sijaisvanhempien, biologisen perheen ja muiden tärkeiden aikuisten tuki on itsenäistyville nuorelle tärkeää. (Höjer & Sjöblom 2010, 125.)

Toinen ruotsalainen jälkihuoltoon liittyvät tutkimus on Johanssonin ja Höjerin (2012) tutkimus liittyen sijaishuollossa olleiden nuorten kouluttautumiseen. Tutkimuksen mukaan 14 % niistä nuorista, jotka olivat olleet sijoitettuna, eivät saaneet päättötodistusta. Peruskoulun keskeyttää muusta ikätasosta vain kolme prosenttia. Sijoitettujen nuorten arvosanat ovat myös huonompia kuin muiden nuorten. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen on vielä suurempaa kuin perusopetuksen, sillä sijoitetuista nuorista tämän tutkimuksen mukaan vain 40 % valmistui toiselta asteelta. (Johansson & Höjer 2012, 135–142.) Jälkihuollon piirissä olevien nuorten koulunkäynnin haasteet nousevat myös Höjer ja Sjöblomin (2010, 125) aikaisemmassa tutkimuksessa. Suurin osa heidän tutkimuksensa olevilla nuorilla oli kärsinyt koulunkäynnin haasteista ja muutama oli keskeyttänyt opintonsa. Kuitenkin sijaishuoltopaikkojen tuki oli auttanut koulunkäyntiin. Onnistuminen koulussa lisäsi nuorten itsetuntoa ja elämässä pärjäämistä. Tätä tutkimusta tukee myös Bo Vinnerljung, Maria Öman ja Thomas Gunnarson (2005) tutkimus sijoitettujen nuorten koulunkäynnistä. Heidän tutkimuksensa mukaan sijoitetut nuoret, jotka olivat teini-iässä vasta sijoitettu, pärjäivät koulussa huonosti. Vastaa-

vasti ne, jotka oli sijoitettu lapsina lyhytaikaisesti, pärjäsivät koulussa parhaiten, jos verrattiin sijoitettujen lasten koulunkäyntiä. Myös valmistuminen toiseen asteen koulusta tai korkeakoulusta oli sijoitetuilla nuorilla harvinaisempaa kuin muilla. (Vinnerljung, Öman & Gunnarson 2005, 267–270.)

Philip Mendes ja Badal Moslehuddin (2006) ovat vertailleet englantilaisten, amerikkalaisten ja australialaisten jälkihuollossa olevien nuorten kohtaamia haasteita. Tämä tutkimus nostaa esille hyvin samansuuntaisia yleisiä piirteitä ja tutkimustuloksia kuin suomalaisessa tutkimuksessa vaikka eivät välttämättä ole verrannollisia. Mendesin ja Moslehuddin tutkimuksen mukaan huostassa olleet ja sieltä itsenäistyvät nuoret ovat haavoittuvaisemmassa asemassa kuin muut samanikäiset nuoret. Heillä on haasteita koulutuksen ja työllistymisen suhteen sekä muissa aikuistumisen siirtymävaiheeseen kuuluvissa kehitysvaiheissa kuten talouden ja asumisen suhteen. Mendes ja Moslehudd nostavat tutkimuksessaan esiin, ettei jälkihuollon piirissä olevilla nuorilla ole sellaista luonnollista tukiverkostoa kuin muilla samanikäisillä nuorilla. Heidän tutkimuksensa mukaan olisi ensiarvoisen tärkeää kehittää sijaishuollossa olleiden nuorten palveluita kansainvälisellä tasolla sekä yhteistyön tekemistä, jotta nuorten selviytyminen monista haasteistaan olisi tasaista.

Voidaan siis todeta, että suomalainen ja kansanvälinen tutkimus nostavat esille samanlaiset haasteet, joita jälkihuollon nuoret kokevat. Koulutuksen, talouden ja syrjäytymisen kysymykset tulevat esille useista tutkimuksista. Tämän vuoksi jälkihuollon tutkimuksen ja kehittämisen kysymykset tulisi olla yhteiskunnassamme keskustelun alla. Lain muutoksen ja sosiaali- ja terveystalouden laajan muutoksen myötä, myös jälkihuollon kehittäminen nähdään tärkeänä ja siihen olisi nyt hyvät mahdollisuudet. Jälkihuollon yhteneväisyys, palveluiden tasa-arvoisuus sekä tasalaatuisuus Suomessa olisivat kehittämisen näkökulman kohteena erinomaiset.

3 MYÖNTEISET KOKEMUKSET TYÖHYVINVOINNIN TUKENA

Voidaan ajatella, että myönteiset kokemukset omasta työstään sekä omasta osaamisesta vaikuttavat positiivisesti työnhyvinvointiin. Tämän luvun ajatuksena on tuoda esille se, miten myönteiset kokemukset sekä hyvän huomaaminen nähdään työn imun ja työiihtyvyyden näkökulmista. Millaiset tekijät vaikuttavat työntekijän työiihtyvyyteen, jaksamiseen sekä työn imuun? Lähdän kuitenkin liikkeelle siitä, miten onnistumisen kokemuksta on tutkittu aikaisemmin sosiaalityössä ja mitä kokemusten tutkimuksessa tulee ottaa huomioon. Lopuksi pohdin myönteisiä kokemuksia sekä työhyvinvoinnin kysymyksiä. Haluan tässä luvussa perustella näkökulmani ja sen vaikutuksen työntekijään.

3.1 Onnistumisen kokemuksen tutkiminen

Tutkimustani aloittaessani olin innoissani, kun olin löytänyt sellaisen tutkimusnäkökulman, mikä motivoi ja puhutteli itseäni. Totesin kuitenkin tutkimusta tehdessä, että olin ottanut sellaisen näkökulman, mitä ei ole usein tutkittu. Onnistuminen käsitteenä on haasteellinen ja usein siihen rinnastetaan vaikuttavuuden, vaikutusten ja tulosten näkökulmaa. Rajavaara (2007) nostaa esille, että tutkittaessa tai puhuttaessa yhteiskunnallisista toiminnoista tai palveluista, puhutaan helposti vaikutuksista, merkityksistä, tuloksista, laadusta sekä onnistumisesta rinnakkaisina käsitteinä. Mitä onnistumisen rinnakkaiskäsitettä kukakin käyttää, liittyy siihen mistä näkökulmasta asiaa katsoo. Onnistumisen käsite tuo mahdollisuuden katsoa esimerkiksi vaikuttavuutta myönteisestä näkökulmasta ja tuo vastapainoa ongelmakeskeiselle tarkastelulle (Pohjola 2012, 19). Tutkimuksessani onnistuminen nähdään työntekijän subjektiivisena positiivisena kokemuksena ja he itse määrittelevät onnistumisen tilanteet.

Lastensuojelussa on aikaisemmin tutkittu vaikuttavuutta. Sirkka Rousun (2007) väitöskirja keskittyy lastensuojelun tuloksellisuuteen organisaatioissa. Myös Jyrki Kataisen (2011) hallitusohjelma nosti esille lastensuojelun vaikuttavuuden tutkimuksen. Suomessa on myös keskitytty laadunhallintaan ja sen kehittämiseen, minkä kautta on pyritty tuoda esille lastensuojelun onnistumisia ja sen arviointia (Rousu & Holma, 2004). Vaikuttavuus on erityisen tärkeää sosiaalityön palveluissa ja toiminnoissa ja tätä nykyään sen todentamista vaaditaan yhä enemmän. Lapsiin, nuoriin ja heidän perheisiinsä liittyvien yhteiskunnallisten toimenpiteiden ja palveluiden vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta on arvioitu useissa selvityksissä ja raporteissa (Valtionvarainministeriö 2013; Valtionneuvoston kanslia 2013).

Suurin osa kokemusten tutkimukseen on keskittynyt lastensuojeluun ja siinä tehtävään sosiaalityöhön. Ajattelen kuitenkin, että on tärkeää tuoda tässä kohtaa onnistumisen näkökulmia, sillä jälkihuolto on osa lastensuojelun kokonaisuutta. Lastensuojelussa työskentelevät sosiaalityöntekijät kokevat, että vastuu organisaation resursseista on heillä ja heidän toimintaansa kohdistuu paljon kontrollia sekä valvontaa. Tämä selviää Mänttari-Van der Kuipin (2013) tekemästä tutkimuksesta. Tämä kyseinen näkökulma talouden suhteen ja resurssien riittävyyden suhteen näkyy myös Rousun ja Holman (2004) tutkimuksessa. Ajatellaan, että työntekijöiden tulee tehdä työtä taloudellisesti tehokkaasti eli onnistuneesti. Heidän tutkimuksessaan nousee esille myös se, että palveluiden ja toiminnan tulos arvioidaan onnistuneesti, mutta myös sosiaalityöntekijöiden oppiminen ja ammatissa kehittyminen voidaan nähdä onnistumisina. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat siis onnistuessaan

saaneet palvelut toimimaan asiakkaisiin nähden sekä tehokkaaksi suhteessa päättäjiin, mutta he ovat myös onnistuneet organisaatiotasolla. Onnistuminen voidaan siis nähdä tuloksellisuutena ja tehokkuutena. Sosiaalityön luonne ei kuitenkaan vastaa tätä ajatusmaailmaa, sillä onnistumisia ei voida laskea numeerisesti. Jos sosiaalityössä haluttaisiin katsoa asiaa tehokkuuden ja tuloksellisuuden näkökulmasta niin silloin esimerkiksi jälkihuollon asiakkuuksien määrä tulisi olla matalampi tai missä määrääjoissa asiat tehtäisiin (Mänttari-Van Der Kuip 2013, 16). Itselleni lastensuojelussa onnistumisen tutkimus tulisi tehdä juuri työntekijöiden subjektiivisen kokemuksen kautta. Milloin työntekijä itse kokee onnistuneensa? Asiakastyössä vuorovaikutus, jokaisen asiakkaan ainutkertainen tilanne ovat sellaisia asioita, joita ei pystytä mittaamaan, koska niistä ei voi saada yhtenäisyyksiä. (Pohjola, 2012, 22)

Pösön (2012) mukaan sosiaalityössä onnistuminen on vaikea määritellä, sillä niitä ei julkisesti lausuttu missään. Kenen näkökulmasta onnistumista katsotaan ja arvotetaan tärkeimmäksi? Vaikka nuoren tilanteesta olisi sosiaalityöntekijällä paljon tietoa, niin annettu ratkaisu voi silti olla jonkun toimijan näkökulmasta huono tai se ei kaiken perustelun jälkeen kuitenkaan luo nuoren tilannetta parempaan suuntaan juuri siinä hetkessä. Sosiaalityöntekijät tekevät päätöksiä palveluiden suhteen, vaikka varmuutta sen toimivuudesta ei ole. Pösön (2012) mukaan sosiaalityöllä voi olla vaikutusta asiakkaan tilanteeseen tai sitten se on muiden tekijöiden summa, että voidaan puhua onnistumisesta. Muutos ja siinä onnistuminen on monen tekijän summa, mitä ei voi pelkän sosiaalityön kautta saavuttaa. Sen vuoksi onnistumista sosiaalityössä on vaikea mitata.

Tärkeää on kuitenkin tutkia sitä, missä on sosiaalityössä onnistuttu. Millaisella sosiaalityöllä on saatu aikaan onnistumisia ja mitkä muut asiat ovat auttaneet asiakkaan onnistumista. Pösön (2012) mukaan asiakasprosesseista voi aina oppia, niin onnistuneista prosesseista kuin niistä, joissa on tehty virheitä. Sosiaalityössä ollaan asiakkaana suhteellisen pitkään ja esimerkiksi jälkihuollossa olevan nuoren asiakasprosessin tutkiminen voi tuoda näkökulman onnistumisen kohtiin. Mitkä palvelut ovat olleet juuri tämän nuoren kohdalla niitä käännteentekeviä onnistumisen kohtia? Tässä kohtaa on hyvä muistuttaa, että asiakasprosessin arvioiminen ei ole sosiaalityössä eettisesti hyväksyttävää, sillä sosiaalityön lähtökohtana on ihmisarvon kunnioittaminen (Ritala-Koskinen 2003, 109–110). Joillekin sosiaalityöntekijöille lapsen tai nuoren huostaanotto voi tuntua epäonnistumiselta, jos asiakkuuden suhteen on tehty pitkäaikaisesti töitä. Myöhemmin tilannetta tarkasteltaessa voi todeta, että päätös on ollut onnistunut, jos nuoren tilanne on mennyt eteenpäin ja tämän hyvinvointi on lisääntynyt tai luottamus asiakassuhteessa on lisääntynyt ja yhteistyö kaikkien toimijoiden kanssa sujuu. (Vähämaa 2008, 81–90.)

Ajattelenkin, että kokemuksen tutkiminen tulee sosiaalityössä kysyä tutkittavilta itseltään, eikä lähteä muuttamaan sosiaalityön luonnetta sellaiseksi, että sen onnistumista tai vaikutusta voisi mitata. Myös laadun näkökulmasta pitäisi tehdä selkeä ohjeistus, miten sitä tutkia.

3.2 Myönteiset tunteet ja hyvän huomaaminen

Tutkimukseni ajatuksena on tutkia jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemuksia. Koska olen itse opiskellut positiivisen psykologian ja pedagogiikan sekä laaja-alaisia hyvinvointitaitoa, niin tutkimukseni teoreettinen näkökulma tulee näistä näkökulmista. Onnistumisen kokeminen vaatii taustalleen myös myönteisiä tunteita sekä omassa toiminnassa reflektiota, jolloin onnistuneet kokemukset tulevat näkyviin. Avolan ja Pentikäisen (2020) mukaan myönteiset tunteet vaikuttavat ihmisten hyvinvoinnin eri osa-alueisiin positiivisesti. Ihminen on syntyjään ja aivojen rakenteeltaan hyvinkin negatiivissävytteinen olento, joten emme elämämme aikana tule saamaan liikaa myönteisiä tunteita tai myönteisiä kokemuksia. Jotta tunteemme lisäävät hyvinvointiamme tulisi myönteisiä tunteita kuitenkin olla kolme kertaa enemmän kuin kielteisiä tunteita. Jotta myönteisiä tunteita olisi enemmän tarvitsemme tietoista ajattelua niiden suhteen tai muuten emme huomaa niitä. Negatiiviset tunteet ovat ihmisen helpompi huomata. Usein osaamme kertoa siitä asiasta, mikä meni pieleen ja epäonnistui työpäivän aikana, kun taas myönteisen kokemuksen kertominen voi olla haasteellista.

Psykologian professori Barbara Fredricson (2009) on useiden vuosien aikana tutkinut positiivisia tunteita. Hänen tunneteoriaansa mukaan myönteiset/ positiiviset tunteet vaikuttavat ihmisessä niin, että ne laajentavat meidän ajatteluamme, auttaa ongelman ratkaisussa, lisää resilienssiä sekä luovuutta ja meidän kognitiivisia kykyjämme. Voidaan siis todeta, että myönteiset tunteet vaikuttavat meidän hyvinvointiimme laaja-alaisesti ja myönteisten tunteiden vahvistamisella saamme aikaan monia hyödyllisiä asioita. Voidaankin siis ajatella, että työpäivän aikana huomaamme onnistumisen kokemukset lisäävät onnellisuutta, mikä taas vaikuttaa meidän arkeemme kokonaislaatuiseksi. Fredricsonin (2019) mukaan myönteiset tunteet tarttuvat helposti ihmisestä toiseen, joten myönteisten asioiden kertominen ja avaaminen lisääntyy, mikä lisää yksilön onnellisuutta. Hänen mukaansa myönteisissä kokemuksissa ja tunteissa kannattaa velloa, sillä ne vahvistavat myönteisyyttä ja saatu vahva tunnereaktio voi siirtyä siihen ihmiseen, kuka sai tämän tunteen aikaan. Tämä ei ole poissuljettu asiakas-suhteissakaan.

Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2017) Huomaa hyvä -teos nostaa esille sen, että hyvinvointi on opittava asia. Jotta hyvinvoinnin ja erityisesti mielenterveyden mittareilla Suomen negatiivinen tulos sataisiin pysähtymään, niin ongelmakeskeisestä lähestymistavasta tulisi luopua ja siirtyä kohti jokaisen osaamista ja vahvuuksia sekä sitä ajatusmaailmaa, että ongelmat ovat ratkaistavissa olevia asioita. Hyvän huomaaminen hellii ihmisten aivoja ja näin ollen tukee mielenterveyttämme. Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2017) teoksen kautta tutustuin Martin Seligmanin onnellisuus ja hyvinvoinnin rakenteen Perma-teoriaan, mikä on yksi tärkeimmistä hyvinvoinnin ja positiivisen psykologian teorioista. Seligmanin mukaan hyvinvoinnin käsite on laajempi ja hänen PERMA-teoriaansa koostuu viidestä pilarista eli positiiviset emootiot, sitoutuminen, sosiaaliset suhteet, merkityksellisyys ja saavuttaminen. Nämä kaikki viisi peruspilaria pitävät sisällään omanlaisensa tunnuspiirteet. Eli nämä pilarit, tukevat hyvinvointia, näitä tavoitellaan niiden itsensä vuoksi sekä niitä voidaan mitata itsenäisesti. Seligman on yhdessä muiden tutkijoiden kanssa lähteneet viemään hyvinvointitutkimusta vahvuustutkimukseen päin, minkä kautta hyvää huomaamalla edistetään ihmisten hyvinvointia. Vaikka hyvinvointitutkimus on siirtynyt vahvuustutkimukseen, niin kuitenkin onnellisuus on yksi hyvinvointitutkimuksen kiinnostuksen kohteista. Jos mietimme työhyvinvointia teorioiden näkökulmasta, niin

onnellisuustaidot ovat yksi tärkeä ulottuvuus. Avolan & Pentikäisen (2020) mukaan onnellisuustaidot ovat:

- taitoja huomata, nähdä ja tehdä hyvää
- taitoa tuntea sekä osoittaa arvostusta ja kiitollisuutta
- taitoa tehdä asioita, jotka tuottavat onnellisuutta itselle ja muille
- taitoa pysähtyä onnellisten hetkien äärelle ja ottaa hyvä vastaan

Tutkijoiden mukaan ihminen pystyy vaikuttamaan omaan hyvinvointiinsa juuri nostamalla omaa onnellisuuden tasoa. Tärkeimmät onnellisuustaidot ovat kiitollisuus sekä hyvän huomaaminen, joihin voimme itse omassa toiminnassamme vaikuttaa. Tutkimusten mukaan onnellisuus syntyy sivutuotteena, kun teemme itselle merkityksellisiä, mielekkäitä ja tärkeitä asioita. Tämä näkyy myös työhyvinvoinnissa, kun keskitymme työssämme huomaamaan niitä hyviä asioita. Optimaalisessa ja hyvinvointia eniten tukevassa myönteisten ja kielteisten tunteiden suhteessa myönteisiä tunteita on vähintään kolme kertaa enemmän kuin kielteisiä tunteita. Myönteisten tunteiden vahvistaminen pitää tehdä usein tietoisesti, sillä ne saattavat jäädä huomaamatta. Muistatko työpäivästäsi ne kaksikymmentä onnistumista vai sen yhden nolon mokan? Barbara Fredricsonin tunneteorian mukaan myönteiset tunteet laajentavat ajattelua, lisäävät hyvinvointia, lisäävät luovuutta, auttavat ratkaisemaan ongelmia, lisäävät resilienssiä ja lisäävät kognitiivisia kykyjä. Myönteisten tunteiden vahvistamisella on siis monia hyötyjä. Ihmisten tavoittelevan onnellisuuden voidaan ajatella koostuvan yksittäisistä koetuista myönteisistä tunteista ja pidempiaikaisesta myönteisestä mielialasta. Jonkin rakkaan ihmisen tai ihanan muiston ajatteleminen voi alkaa hymyilyttää hetkessä. Vaikka tämä päivä tuntuisikin kurjalta, niin jokaisella ihmisellä on menneisydessään tähtihetkiä, joita muistella. Myös unelmointi voi herättää myönteisiä tunteita. Usein myönteisen tunteen heräämiseen riittää yksi sana tai aito hymy. Joskus taas tarvitaan tietoista ponnistelua ja myönteisten asioiden esiin kaivamista. Entä uskallatko sinä kokeilla Lahtisen ja Rantasen (2019) esittelemää radikaalia hetken rakastamista? Jokainen hetki sisältää rakkautta, kyse on enemmänkin omasta valinnasta. Pystytkö rakastamaan kaaosta ympärilläsi? Pystytkö rakastamaan kiireisiä päiviä? Pystytkö rakastamaan ylitsepääsemättömän suurilta tuntuvia haasteita? Hyvän huomaaminen voi olla vaikeaa senkin takia, jos sen uskoo olevan erityisen vaikeaa. Joskus on syytä päästää irti kaikista odotuksista ja katsoa maailmaa uteliaan lapsen silmin.

3.3 Työn imu ja työhyvinvointi

Työelämä kattaa paljon haasteita ja uhkia, joita on tutkittu kattavasti. Kun taas mietitään työelämää toisesta näkökulmasta eli positiivisen työn psykologian, niin se onkin vähemmän tunnettua. Positiivisen työn psykologian teorioita ja käsitteistöä kuten työn imua käytetään varsin vähän työelämän kehittämiseen. Positiivisen psykologian ja työn imun kautta voidaan työyhteisön jäsenien myönteisiä

voimavaroja ja potentiaalia kehittää ja korostaa. Myönteisten muutosten ei kuitenkaan tarvitse olla suuria, jotta voidaan puhua kukoistavasta työyhteisöstä. Mitä työn imu tarkoittaa? Työn imu on myönteistä tunne- ja motivaatiotäyttymysten tila, mitä luonnehtii omistautuminen, tarmokkuus sekä uppoutuminen työhön. (Schaufeli ym., 2002ab; Hakanen 2002ab, 2004a, 2009a.)

Työhyvinvoinnin tutkiminen on ollut aikaisemmin negatiivissävytteisiä. Nyt vallalla on enemmän positiivisen psykologian ja positiiviseen johtamiseen näkökulmiin ja pohdittu sitä, miten näillä näkökulmilla pystytään edistämään ihmisten hyvinvointia, mutta myös löytämään työntekijöiden voimavaroja ja potentiaalia. Maslow on kehittänyt teorian siitä, että ihmisellä on perustarpeita, joita tulee tyydyttää ennen kuin ihminen voi etsiä tyydytystä korkeamman tason tarpeille. Puhutaan siis Maslowin tarvehierarkiasta, mikä on yksi hyvinvoinnin teoreettinen suuntaus tai mallinnus. Maslow kuitenkin itse nosti esille ihmisten potentiaalini ja hyvyyden eikä kiinnostunut vain ihmisten sairauksista tai puutteista. 2000-luvulla positiivinen psykologia on määritelty tutkimukseksi ”niistä olosuhteista ja prosesseista, jotka myötävaikuttavat ihmisten, ryhmien ja instituutioiden kukoistukseen ja optimaaliseen toimintaan”. (Hakanen 2002ab.) Toisen määritelmän mukaan positiivinen psykologia on ”tieteelliseen tietoon perustuvia näkökulmia siihen, mikä tekee elämästä elämisen arvoista. Sen huomion kohteena ovat ne inhimilliset olosuhteet, jotka johtavat onnellisuuteen, täyttymykseen ja kukoistukseen” (Avola & Pentikäinen 2020). Voidaankin ajatella, että positiivisessa psykologiassa ollaan kiinnostuneita tavallisesta ihmisyydestä ja siitä, mitkä asiat hänen kohdallaan toimii ja miten hänen kohdallaan asiat voivat muuttua. Seligmanin (2000) mukaan positiivisen psykologian huomio kiinnittyy kolmelle tasolle: subjektiiviseen eli kokemusten tasoon (hyvinvointi ja tyytyväisyys, toivo, optimismi sekä onnellisuus), yksilöllisiin ominaisuuksiin ja voimavaroihin (välittäminen, rohkeus ja anteeksiantaminen, viisaus, resilienssi eli kimmoisuus elämäntilanteissa) sekä positiivisiin instituutioihin, jotka tukevat ihmisiä kohti hyvää ja hyveellistä elämää. Voidaan siis ajatella, että myönteiset kokemukset, mitkä ovat osa onnellisuuden tunnetta, ovat Seligmanin teorian mukaan subjektiivisen hyvinvoinnin tasoja.

Jotta organisaatio voisi menestyä on ensiarvoisen tärkeää pitää huolta työntekijöiden hyvinvoinnista, mikä koostuu monista eri tekijöistä. Työhyvinvoinnin eri osa-alueet tukevat myös työntekijän työn imua. Jos työntekijä tuntee työn imua pitkäaikaisesti niin sitä voi kuvata työtyytyväisyydeksi sekä onnistuneeksi vapaa-ajan ja työn väliseksi suhteeksi, kun työn imu on myönteinen, niin sen kautta työntekijä voi kokea tyytyväisyyttä työssään, mikä taas lisää positiivista vaikutusta koko työyhteisöön ja työhyvinvointiin. Työntekijän kiinnostusta työtä kohtaan vahvistuu, kun hänellä on myönteinen työn imu. Hakanen (2011) nostaa esille, että työn merkityksellisyys ja arvostaminen lisäävät omalta osaltaan työhyvinvointia ja palkitsevat työntekijää. Työhyvinvointia voidaan siis lähestyä monesta eri näkökulmasta. Tietenkin hyvänä vaihtoehtona on lähestyä työhyvinvointia työn mielekkyyden, merkityksellisyyden, hyvinvoinnin ja flow:n lisäämisellä. Nämä kaikki vahvistavat omalta osaltaan työn imua. Jos työpaikalla kehitetään hyviä asioita, niin se hyödyttää työyhteisön lisäksi asiakaskuntaa. Useiden tutkimusten mukaan parantunut ja hyvä työhyvinvointi vähentää työntekijöiden poissaoloja, lisää motivaatiota, parantaa palvelua ja luo asiakastytyväisyyttä. (Pakka & Rätty 2010, 34–38.)

Työn imu siis liittyy kokonaisvaltaisesti ihmisen hyvinvointiin ja se tarkoittaa tarmokkuutta, omistautumista ja nautintoa siitä, että uppoutuu työhön. Työn imu voidaan kuvata parhaimmaksi työhyvinvoinnin tasoksi, mikä osaltaan tyydyttää ihmisen psykologisia perustarpeita sekä hyvinvointia, jossa työ koetaan merkitykselliseksi ja työympäristö on itselle mielekäs. Työn imuun liittyvät energisyys ja omistautumisen kokemukset lisäävät hyvinvointia, onnellisuutta ja aloitteellisuutta sekä vie työntekijää parempiin tuloksiin. Työhyvinvointi ja työyhteisön voimavarat vahvistuvat, kun työntekijällä on myönteinen suhtautuminen työhön sekä työkavereihin. (Hakanen 2011, 6–38; Manka & Manka 2016, 109; Manka ym. 2010, 12.)

Työn imun ylläpitäminen ja lisääminen onnistuu jokaiselta eli työssä kokemaansa tarmokkuutta, innostusta, omistautumista ja uppoutumista voi säädellä. Kuitenkin se onnistuu vain siinä kohtaa, kun työntekijä on itse valmis mahdollistamaan työn imun kaikesta ympärillä olevasta epämiellyttävistä asioista huolimatta. (Hakanen 2011, 82.) Hakasen (2011) mukaan työpaikan myönteinen ilmapiiri kaiken kiireen keskellä on erityisen tärkeää työn imun näkökulmasta ja sen vahvistamisesta. Vaikka työssä olisi sellaisia tekijöitä, joihin työntekijä ei ole tyytyväinen, niin työyhteisön hyvä yhteishenki, kannustava ja rohkaiseva ilmapiiri ja asenne ovat työhön omistautumisen kannalta merkittäviä tekijöitä.

Työntekijällä on työn imussa mahdollisuus nähdä ja kokea myönteisiä tunteita, mitkä lisäävät aloitteellisuutta ajatus- ja toimintamahdollisuuksien lisääntymisen myötä. Työntekijänä tulisi siis keskittyä miettimään sitä, mitä toivoo ja unelmoi eikä sitä mitä ei halua elämäänsä sillä ajatukset ohjaavat meitä voimakkaasti. Positiiviset ajatukset ohjaavat meitä useammin hyvään lopputulokseen ja negatiiviset siis huonoihin. (Friman 2016, 94.) Nostan vielä Barbara Fredricsonin (2009) ajatuksia työhyvinvointiin, sillä hänen mukaansa positiivisuus avartaa mieltä. Samalla kiitollisuuden, ilon ja rakkauten tunteet voivat muuttaa elämäämme paremmaksi, sillä nämä asiat kasvattavat meidän voimavarojamme. Positiivisuus onkin uusiutuvaa, mutta me emme osaa sitä hyödyntää tai meillä ei ole positiivisuutta tarpeeksi, jotta voisimme hyödyntää sitä arjessamme. Fredricson avaa positiivisuuden käsitteen pienemmiksi paloiksi ja osa-alueiksi, mitkä ovat ilo, kiitollisuus, tyyneys, kiinnostus, toivo, ylpeys, hilpeys, inspiraatio, kunnioitus ja rakkaus. Tunteita tunnistamalla ja kuvaamalla yksilö pystyy helpommin keskittymään hyviin ja positiivisiin ajatuksiin ja kokemuksiin. Näitä tunteita voidaan kokea myös työelämässä. Tärkeää on myös muistaa, että Fredricsonin ajatuksena ei ole poistaa negatiivisia tunteita ja niiden tärkeyttä. Omaan negatiiviseen tunnemaailmaan kannattaa kiinnittää huomiota, jotta se ei pääse liaksi vaikuttamaan omaan arkeensa. Työntekijän ja yksilön tavoitteena voisikin olla, että turhan negatiivisen ajattelun vähentäminen ja pohtia, että miten tämä negatiivinen ajattelutapa edistää kyseistä tilannetta ja voisiko tilanteessa ajatellakin toisella tavalla esimerkiksi positiivisen näkökulman kautta. (Fredricson 2009, 38; 158–159.)

Bakker, Van Emmerik & Euwema (2008) toteavat, että työn imu ei siis ole vain yksilöllinen kokemus vaan se on kollektiivinen ilmiö. Heidän mukaansa työyhteisössä oleva hyvä työn imu vaikuttaa yksilötasolla vielä pitkään, vaikka heikot voimavarat ja vaatimukset on otettu huomioon. Työntekijät, jotka kokevat työn imua voivat vuorovaikutussuhteissa työkavereihin välittää myönteistä asennettaan, energisyyttään ja innostustaan koko työyhteisölle. Työn imu voi osaltaan tarttua muihin.

Voidaan siis ajatella, että myönteisillä kokemuksilla ja tunteilla on suuri rooli työhyvinvoinnin suhteen. Tähän kuitenkin vaikuttavat myös työyhteisön ja johtamisen asenteet. Tärkeää olisikin vahvistaa koko työyhteisöä huomaamaan hyvät käytänteet ja suhteet sekä jakamaan yhteisiä onnistumisen kokemuksia myös muille työyhteisössään.

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemuksista työpäivän aikana sekä mitkä tekijät ovat vaikuttaneet onnistumisen kokemukseen. Haluan omalla tutkimuksellani tuottaa tietoa työhyvinvoinnin näkökulmasta ja siitä, mitkä tekijät mahdollisesti lisäävät työtyytyväisyyttä. Tutkimukseni kohderyhmänä oli jälkihuollon sosiaalityöntekijät, jotka toimivat kuntasektorilla (nykyinen hyvinvointialue). Tutkimuksen tiedotetta jaettiin sosiaalisen median kautta sekä jälkihuollon johtavien sosiaalityöntekijöiden kautta. Tutkimukseen pystyi osallistumaan oman mielenkiinnon kautta. Siitä itselläni ei ole tietoa, että mitä kautta tutkimukseen osallistujat ovat tiedon tutkimuksesta saaneet. Seuraavaksi esittelen tarkemmin tutkimukseni etenemisen.

4.1 Tutkimuskysymykset

Kun aloin tekemään tutkimustani, niin lähdin liikkeelle tutkittavasta aiheesta ja näkökulman kirkastamisesta. Kun aloittaa tutkimuksen tekemisen on hyvä lähteä miettimään tutkimusongelmaa ja sitä, miten sen saa muokattua kysymysten muotoon. Tutkimuksen lähtökohtaa voidaan tarkentaa tutkimuksen teon aikana sekä loppuvaiheessa, kun tarkastellaan, onko tutkimuksen aikana pystynyt ratkaista tutkimuskysymykset ja siihen liittyvän ongelman. (Mykkänen 2006.)

Opinnäytetyöni näkökulmana on jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemukset työssään. Tutkimuskysymykset olen laatinut niin, että niiden pohjalta on ollut helppo tehdä tarkemmat kysymykset sosiaalityöntekijöille. Olen tietoisesti jättänyt pois sosiaalityöntekijöiden epäonnistumiset työssään, sillä sosiaalityön kenttä on helposti negatiiviseen ja ongelmakeskeiseen näkökulman kohteena. Tutkimuksessani haluan keskittyä onnistumiseen työntekijän oman kokemuksen kautta. Tämän vuoksi kysely on kohdistettu suoraan sosiaalityöntekijöille itselleen, jotta heidän äänensä tulee kuuluviksi. Kuinka sosiaalityöntekijä itse kokee onnistuvansa ja kuinka hän sen itse kuvaa? Näihin kokemuksiin ja niiden kuvailuun pyrin pääsemään näiden tutkimuskysymysten kautta:

- Millaisia onnistumisen kokemuksia jälkihuollon sosiaalityöntekijät kuvaavat?
- Mikä edistää onnistumisia työssä?

4.2 Aineistoin keruu ja esittely

Oman tutkimukseni aineistoa on kerätty WhatsAppin kautta. WhatsApp-tutkimus on uudenlainen tapa kerätä tietoa tutkittavasta kohteesta. Oma tutkimukseni prosessi eteni niin, että tutkimukseen osallistuville henkilöille lähetettiin WhatsAppin kautta päivittäin kysymyksiä liittyen jälkihuollon työhön sekä omiin onnistumisen kokemuksiin. Kysymykset laitettiin tutkimukseen osallistuville päivittäin yhden työviikon aikana. Voidaan siis puhua eräänlaisesta päiväkirjatyyppisestä tutkimusmuodosta. Tutkittava kirjoittaa päivittäin vastauksia kysymyksiin. (Patel & Davidson 2020, 90.) Tutkimuksen aikana minulla oli Tampereen yliopiston hankkeen työntekijä apunani, joka järjesti kysymysten lähettämisen ja vastausten toimittamisen minulle. Aineiston keruuseen liittyvät kysymykset löytyvät liitteenä työn lopusta (liite 3).

Kysely on tutkimusmenetelmänä tehokas, sillä sen avulla saadaan laaja tutkittavien joukko ja sen avulla voidaan kysyä monia asioita. Kysely myös säästää tutkijoiden aikaa. Jos kysely on laadittu ja suunniteltu huolellisesti, niin aineisto voidaan nopeasti tallentaa ja analysoida. Kyselyiden analyysimenetelmiä on jo valmiiksi kehitelty, joten siihenkään ei mene tutkijalta aikaa, että tarvittaisiin keksiä myös analyysimenetelmä. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 190.) Omaan tutkimukseeni sain aineistoa kahdelta jälkihuollon sosiaalityöntekijältä. Toinen työntekijöistä vastasi kysymyksiin joka päivä, mutta toinen työntekijä jätti kyselyyn vastaamiseen toisen päivän jälkeen. Näin ollen tutkimukseeni osallistuvien määrä ei vastannut vielä laadullisen tutkimuksen kriteereitä. Vastauksia ei kuitenkaan hylätty, vaan niitä käytettiin tässä tutkimuksessa ja vertailtiin kirjallisuuskatsauksen avulla saatuihin aineistoihin. Molemmat kyselyyn vastanneista henkilöistä työskenteli jälkihuollon sosiaalityöntekijöinä tiimin jäsenenä, jossa työskenteli sosiaalityöntekijöiden lisäksi sosiaaliohjaajia ja johtava sosiaalityöntekijä. Toinen vastaajista oli työskennellyt jälkihuollossa alle vuoden ja toinen vastaajista 6–10 vuotta. Vastaukset tulivat 6.-10.6.2022.

Hirsjärven (2007) mukaan lomakkeiden avulla voidaan kerätä tietoa tosiasioista, käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista, asenteista sekä erilaisista käsityksistä ja mielipiteistä. Tosiasioita tulee kysyä suoraan yksinkertaisina avoimina kysymyksinä tai monivalintaisesti. Tutkimuksessani on käytetty avoimia kysymyksiä sekä monivalintakysymyksiä. Avointen kysymysten avulla tutkittavilta saa helpommin omakohtaista tietoa, kuin taas monivalinnan kautta pystytään tekemään tilastointia. Nämä kaikki ovat kyselyiden yleisiä muotoja. Oma kyselylomakkeeni lähti tutkimukseen osallistuville WhatsAppin kautta.

WhatsApp on hyödynnetty tutkimuksen tekemisessä niin Suomessa kuin ulkomailla. Usein tutkimuksen kohteena on ollut ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja viestinnän elementit. Suomessa Jyväskylän yliopistossa tutkitaan monikielisten perheiden tapaa viestiä WhatsAppin kautta. Tutkimuksen ovat tehneet Åsa Palviainen ja Joanna Kedra (2022). What's in the family app? Making sense of digitally mediated communication within multilingual families artikkelin kautta saa selkeän kuvan siitä, miten monipuolisesti perheet käyttävät WhatsAppia ja millaisia kielen rikkauksia sieltä voi poimia. Palviainen ja Kedra tutkivat perheiden WhatsAppin käyttöä sekä yleisesti perheen sisäistä viestintää. Tämä tutkimus ja sen aineisto oli kerätty eri tavoin kuin omani. Muut WhatsApp-tutkimukset on tehty niin, että aineisto on otettu suoraan WhatsAppissa käydyistä keskusteluista, kun taas oma tutkimukseni hyödynsi WhatsAppia linkkien lähettämiseen.

Myös väitöskirjatutkija Annaliina Niitamo (2021) on kerännyt omaan tutkimukseensa aineistoa WhatsAppin kautta. Hän on tehnyt tutkimusta liittyen kaupunkikävelyn ja kuinka koronan tuoma muutos tapaamisiin on vaikuttanut. Niitamo hyödynsi tutkimuksessaan WhatsAppia niin, että hän kysyi tutkittaviltaan näkemyksiä kaupunkikulttuurin muutokseen ja kuinka esimerkiksi liikkuminen on muuttunut koronan aikana. Väitöskirjan artikkelissaan hän pohtii miten muuttunut tilanne kaupungissa vastaa ihmisten tarpeita ja millaisia toimijuuksia kaupunki tarjoaa. WhatsAppin kautta ryhmä keskusteli kävelyn tarjoamista merkityksistä ja uusista koronan tuomista rajoituksista noin kuukauden ajan. Näiden WhatsApp-keskustelujen, palautekyselyiden ja muutaman ryhmään osallistuneen haastattelujen kautta Niitamo keräsi aineistonsa.

Näin ollen voi siis ajatella, että WhatsAppia voi hyvin hyödyntää erilaisten tutkimusten tekemisessä, mutta on muistettava, että tutkimus tehdään tässäkin tapauksessa eettisesti ja kunnioittavasti. Oma tutkimukseni oli rakennettu eritavoin kuin yllä esittelemäni tutkimukset, mutta se kertoo WhatsAppin käytön mahdollisuuksista tutkimusmenetelmänä. Halusin myös itse kokeilla erilaista tutkimusmenetelmää ja voisiko sen kautta olla helpompi ja nopeampi vastata. Myönnetään, että oma olettamukseni oli tämä, mutta vastausten jäätyä pieneksi, ajattelen että ajankäytön vuoksi sosiaalityöntekijät ovat keskittyneet työhönsä tutkimukseen vastaamiseen sijaan.

Tutkimukseni toinen aineisto on saatu kirjallisuuskatsauksen kautta. Tutkimusta tehdessä huomasin haasteen aineiston saatavuudesta. Kuten olen jo aikaisemmin sanonut, niin suomalaista jälkihuoltoa on tutkittu suhteellisen vähän. Samoin voi sanoa, myös sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemuksista. Kirjallisuuskatsaus on yksi tapa tuottaa laadulliseen tutkimukseen aineistoa.

Voidaan ajatella, että kirjallisuuskatsaus kuuluu lähtökohtaisesti kaikkeen tutkimukseen, sillä jokaisen tutkimuksen taustalla on aikaisempaa tutkittua tietoa. Kirjallisuuskatsauksen avulla saat lisätietoa omaan tutkimusaiheeseesi, mitä tarkastelet kriittisesti. Miten aikaisempi tutkimus peilautuu omaan tutkimukseesi ja samalla se auttaa tutkimusta lukevaa henkilöä ymmärtämään tutkimuksen kokonaisuutta ja, että tutkimus on varmasti omaan alaansa sijoittuvaa. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan lukijalle osoittaa perustelut siitä, miksi uusi tutkimus on tärkeä ja miten se täydentää aikaisempaa tutkimusta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 240; Mannila 2013.)

Kirjallisuuskatsausta voidaan pitää tieteellisenä metodina. Minkälainen kirjallisuuskatsaus voi olla ja millaisia eri muotoja siinä on? Kirjallisuuskatsauksen lähtökohtana on tutkimuskysymys eli aivan samalla tavalla tietoa tulisi kerätä myös niissä tutkimuksissa, joissa tavoitteena on kerätä empiirinen aineisto. Sekin lähtee tutkittavasta aiheesta ja siihen liittyvistä kysymyksistä. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2009) muotoilevat, että teoreettinen viitekehys ja kysymyksenasettelu ohjaavat aineiston ja tutkimusmenetelmien valintaa. Eli tutkittavia asioita voidaan tarkastella monin eri tavoin, kuitenkin tutkimuskysymys ohjaa tiedonkeruun tapaan.

McCombes (2019) on kirjallisuuskatsaukseen tuonut käytännön neuvua kirjallisuuskatsausta tehdessä. Ensimmäiseksi on tärkeää hakea asiaankuuluvaa kirjallisuutta. Tämä asiaankuuluva kirjallisuus perustuu sinun tutkimuskysymykseesi (Hirsjärvi ym. 2001, 108). Kirjallisuuskatsausta tehdessä on erityisen tärkeää arvioida saadut lähteet eli onko ne luotettavia. Kirjallisuuskatsauksessa on tärkeää tunnistaa teemoja, ja aukkoja eli mitkä teemat ovat tärkeitä juuri sinun tutkimukseesi? Olisiko vielä jotain aiheita, joista voisi keskustella tutkimuksen valossa? Lähteiden arviointi tutkimusta tehdessä on ensiarvoisen tärkeää. (Hirsjärvi ym. 2001, 108–109.) Kirjallisuuskatsausta tehdessä on hyvä, että kirjallisuuskatsauksen rakenne tulee esiteltä ja tietysti viidentenä neuvona on kirjoittaa kirjallisuuskatsaus. (McCombes 2019.)

Monet voivat luulla, että kirjallisuuskatsauksen avulla aineiston saaminen on helppoa, mutta oikeasti se vaatii paljon työtä. Tutkimuksen aikana artikkeleiden ja tekstien lukeminen on suurta ja usein joutuu hylkäämään monia aineistoja, jos ne eivät vastaa tutkimuskysymykseen. Kirjallisuuskatsauksen kautta tutkija seuloo tekstejä, pyrkii löytämään niiden ristiriitaisuudet ja näkemyserot. Tutkijan tulee siis tuntea tutkittava aiheensa, jotta hän pystyy löytämään oikeanlaiset ja luotettavat lähteet.

(Hirsjärvi 2001, 109.) Itse lähdin tutkimuksessani luomaan kirjallisuuskatsausta mind mapin avulla, jotta löytäisin tutkimukselleni sanoja, joiden kautta pystyin hakua tekemään.

Kirjallisuus on Salmisen (2011) mukaan kolme päätyyppiä; kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systeminen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi. Meta-analyysi jakautuu vielä kahteen suuntaan eli kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen. Kirjallisuuskatsauksessa vastataan selkeään kysymykseen, vähennetään tutkimuksen valintaa sekä arvioidaan tutkimusten laatua sekä tiivistetään tutkittavia aineistoja objektiivisesti (Salminen, 2011, 9).

Oman aineiston kirjallisuuskatsaus on tässä tutkimuksessa ollut kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Salmisen (2019) mukaan kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei ole niin tiukkoja sääntöjä kuin systeemissä kirjallisuuskatsauksessa. Voidaan sanoa, että kuvaileva kirjallisuuskatsaus on näiden menetelmien perustyyppi, sillä sen avulla tutkittavaa aihetta pyritään kuvaamaan laaja-alaisesti sekä monipuolisesti. Oli kirjallisuuskatsauksen tyyppi, mikä tahansa niin tutkimusta tehdessä on tärkeää olla myös kriittinen aineiston suhteen. Koska oma tutkittavani aihe oli aikaisemmin hyvin vähän tutkittu, niin aineiston arvioiminen ja ennen kaikkea löytäminen oli haasteellista. Sen vuoksi olen esimerkiksi laajentanut tutkimusanastoa niin, että hain jälkihuollon sosiaalityöntekijän lisäksi pelkällä sosiaalityöntekijä käsitteellä. Hain artikkeleita ja tutkimuksia eri tietokannoista kuten Google Scholar, Arto sekä Savonian Finna. Kirjallisuuskatsauksessa käytin seuraavia sanoja ja näiden yhdistelmiä:

- Jälkihuollon sosiaalityöntekijä/ sosiaalityöntekijä/ social workers
- Onnistuminen/ success/ myönteinen tunnistaminen/ positive identification
- Työtyytyväisyys/ työhyvinvointi/ työmotivaatio/ työn imu /työn sisältö/ työviihtyvyys
- Job satisfaction/ employee attitudes/ quality of work life/ employee well-being/ job stress

Näiden sanojen ja yhdistelmien kautta pyrin saamaan lisää aineistoa tutkimukseeni. Haun tulokset olivat heikot, mutta monen erilaisen tutkimuksen ja artikkelin kautta löysin tutkimuksia, joissa tutkimuksen kohteena olivat sosiaalityöntekijät ja heidän onnistumisensa kokemukset. Aineiston löytäminen oli haasteellista, sillä esimerkiksi jälkihuolto on erilaista muissa yhteiskunnissa ja sen vuoksi niitä tutkimuksia tuli tarkastella kriittisesti. Kirjallisuuskatsauksen kaikki saamani artikkelit ovat vertaisarvioituja ja näin ollen ne vastaavat tutkimukselleni tärkeitä reunaehtoja.

Tutkimukseni käsittelee siis kahden henkilön vastauksia, joista toinen henkilö on vastannut koko viikon osalta ja toinen vain puolet viikosta sekä kirjallisuuskatsauksen kautta saamani tieteelliset tutkimukset. Käytin tutkimuksessani seuraavia suomalaisia tutkimuksia: Aino Ritala-Koskinen (2003) "Onnistumisia lastensuojelussa"; Arja Jokisen (2014) "Onnistumisen tarinoista aikuissosiaalityössä" sekä Pirjo Vähämaan (2009) "Tavallisuutta epätavallisissa olosuhteissa - Lastensuojelun perhesijoituksen onnistuminen sosiaalityön kokemustietona. Sekä kansainvälistä Ian Shaw ja Alison Shaw (1997) artikkelia" Game plans, buzzes, and sheer luck: Doing well in social work".

4.3 Aineiston analysointi

Olen tutkimuksessani lähtenyt analysoimaan kyselyn kautta saamaani aineistoa sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi on yksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen analysointimenetelmistä. Sisällönanalyysillä pyritään tiivistämään ja yleistämään tutkittavia asioita. Sisällönanalyysi tuottaa lopputuloksena kategorioita tutkittavasta asiasta. (Kyngäs, Vanhanen, 1999, 3–4.)

Sisällönanalyysin avulla pyritään kuvaamaan saatua dokumentin sisältöä sanallisesti. Sen avulla pyritään tiivistämään ja kokoamaan saatu tieto yleisessä muodossa. Tutkimukseni aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Aineistolähtöinen analyysi jaetaan kolmeen vaiheeseen: aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely sekä teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistämisen analysoitava informaatio voi olla aukikirjoitettu haastatteluaineisto, muu asiakirja tai dokumentti. Aineisto pelkistetään siten, että tutkimukselle epäoleellinen tieto karsitaan pois, joko tietoa pelkistämällä tai pilkkomalla sitä osiin. Pelkistäminen tapahtuu esimerkiksi niin, että tutkimusaineistosta nostetaan esille sellaisia ilmauksia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Kun aineisto on saatu pelkistettyä, niin sitä aletaan ryhmitellä. Ryhmittelyssä aineistoa käydään läpi ja sieltä etsitään samankaltaisia käsitteitä. Tällaiset samaa asiaa kuvaavat ryhmät yhdistetään luokaksi ja ne nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään ensin alaluokiksi. Alaluokkien ryhmittelyä taas kuvataan yläluokkina ja niiden yhdistelyä pääluokkana ja näiden luokkaa yhdistävänä luokkana. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–111.) Tutkimukseni aineisto oli pieni, joten sisällön analyysi ei mennyt kaikkien ryhmittelyiden kautta. Sisällönanalyysissä tuodaan esille alkuperäinen ilmaus, mistä tehdään pelkistetty ilmaus, josta tehdään alaluokka ja lopulta pääluokka. Tutkimuksessani käytin alkuperäistä ilmausta ja loin siitä suoraan pääluokan. Tässä kohtaa esittelen tuloksien tiivistetyt vastaukset. Sisällön analyysin ryhmittelyn olen esimerkiksi tehnyt näin liittyen onnistumisen kokemuksiin:

TAULUKKO 2. Sisällönanalyysi

Alkuperäinen ilmaus	Pääluokka
Sain tehtyä hyvää yhteistyötä terveydenhuollon kautta	Yhteistyö
Asiakkaan rauhoittaminen puhelun aikana	Oma ammattitaito
Asiakkaaseen sai yhteyden pitkän ajan kuluessa. Taloudellisten tukien päätösten tekeminen	Oma ahkeruus

Tutkimukseen osallistuneet jälkihuollon sosiaalityöntekijät nostivat vastauksissaan onnistumisen kokemuksen työssä liittyvän yhteistyöhön terveydenhuollon kanssa, onni asiakkaan onnistumisesta,

oma ahkeruus ja ammatillisuus sekä onnistumisen kokemus toisen puolesta. Vastaajien mukaan onnistumista auttoivat omaan tekemiseen liittyvät asiat, oma ammattitaito, yhteistyö, työkavereiden ja yhteiskumppaneiden ammatitaito ja osaaminen sekä työssä pysyminen, mitä tuottaa pitkiä ja luotamuksellisia asiakassuhteita. Toisena aineistonani on kirjallisuuskatsauksen kautta saamani tutkimusaineisto.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Hyvä ja eettinen tutkimus lähtee Kuulan (2011) mukaan siitä, että tutkittavan ihmisarvo ja itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan ja yksityisyyttä suojataan ja kaikenlaista vahingoittamista tutkimusta tehdessä vältetään. Tutkimuseettinen toimikunta (2021) on määritellyt hyvän tieteellisen käytännön, jonka lähtökohtana on tarkkuus sekä rehellisyys tutkimusta tehdessä, tutkimusprosessin eettisyys, avoimuus sekä kunnioitus tutkijoiden välillä. Tutkimuseettisen toimikunnan ohjeissa nostetaan esille myös tutkimusluvan hankkiminen, tutkimuksen aineiston tallentaminen asianmukaisesti, tutkimukseen osallistujien velvollisuudet ja oikeudet. Tutkimusta tehdessä tulee ilmoittaa rahoituksesta sekä noudattaa esteellisyys- ja tietosuojakysymyksiä. Vaikka teen tutkimukseni osana hanketta, en mieltä tässä kohtaa rahoitukseen liittyviä asioita, sillä se ei ole relevanttia tämän opinnäytetyön kohdalla. Eskolan ja Suorannan (2008) mukaan tutkittavien informaatio on tutkimusta tehdessä tärkeää ja heille tulee tuoda selkeästi esille se, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistumisen tulee olla mahdollisuus keskeyttää prosessin missä vaiheessa vaan. Olen tehnyt tutkimuksen yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa. Jaoin tutkimusinformaatio kirjettä useisiin suomalaisiin kaupunkeihin. Tutkimuksen informaatiokirje löytyy työni lopussa olevasta liiteluettelosta heti ensimmäisenä.

Hirsjärven & Hurmeen (2001, 20.) mukaan ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat informointiin liittyvä suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Tutkimustani tehdessä olen informoinut tutkimukseen osallistuvia kaikin tavoin saatekirjeellä (Liite 1), mihin kyselyn vastauksia käytetään ja olen painottanut sitä, että vastaukset hävitetään asianmukaisesti. Kysymysten asettelu on myös tehty niin, että vastaajan henkilöllisyyttä ei pystytä selvittämään. Kuitenkin ne henkilöt, jotka ilmoittautuivat tutkimukseen osallistuviksi, saivat vielä erikseen toisen tutkimukseen osallistumisen kyselyn, jossa varmistettiin, että he haluavat osallistu. (Liite 2) Eettisesti on tärkeää myös se, että tutkimukseen osallistuvat ja tutkija suhtautuvat kyselystä saataviin tutkimusaineistoon luottamuksellisesti. (Kuula 2006, 88, 124–136.) Myös aineiston tuhoamisesta sekä aineiston käytöstä tiedotettiin selkeästi tutkittavilla ja heillä oli mahdollisuus ottaa yhteyttä Tampereen yliopiston tutkimustyöryhmään, jos tutkimuksen aikana olisi tullut lisäkysymyksiä. Tätä mahdollisuutta ei kukaan käyttänyt. Annoin myös omat yhteystiedot, jos jollekin tutkimuksen tiedotteen pohjalta olisi tullut kysyttävää.

Tutkimukseni aineisto kerättiin sähköisesti. Tämä tulee huomioida tutkimuseettisesti tietosuojakysymysten kontekstissa, erityisesti tunnistetietojen osalta. Ajatuksena oli kerätä tutkimuksen aineisto WhatsAppin kautta, niin että opinnäytetyön tekijänä en näe enkä tiedä, minkä kaupungin työntekijät

ovat kyselyyn vastanneet. Vastaukset tulivat itselleni analysoitavaksi Tampereen yliopiston tutkimushankkeen työntekijän kautta. Hän pystyi aineiston myös asiallisesti tallentamaan mahdollisia lisätutkimuksia varten. Kuulan (2011) mukaan sähköinen aineistonkeruu on tutkimuseettisesti ja tietosuojan osalta selkeää, jos tutkimukseen osallistuva saa itse määritellä, mihin vastaa esimerkiksi taustatietoihin. Omassa tutkimuksessani taustatiedot olivat pakollisia kysymyksiä, jotta olisin voinut tehdä vertailua esimerkiksi vaikuttaako työntekijän kokemus vastauksiin tai vaikuttaako se, millaisessa työyksikössä hän työskentelee. Vertailevaa tutkimusta en kuitenkaan tehnyt kyselyyn osallistuneiden määrän pienuuden vuoksi. Pakollisina kysymyksinä oli työssä onnistuminen sekä mitkä onnistumiseen edesauttoi. Laitoin kaksi kysymystä, mitkä eivät olleet vastaajille pakollisia, vaan he saivat itse päättää vastaavatko niihin vai ei. Vapaaehtoiset kysymykset toivat lisää näkökulmaa siihen, mitkä asiat puhuttavat jälkihuollosta ja mitä hyvää suomalaisessa jälkihuollossa on.

Tutkimukseen vaikuttaa tutkijan omat ennako-oletukset. Ne tulee huomioida tutkimusta tehdessä. Itse en ole työskennellyt jälkihuollon sosiaalityössä, joten minulla ei ole selkeää tuntemusta työn sisällöstä. Näin pystyin hälventämään omia ennakoajatuksia siitä, mitä entiset työkaverini pohtisivat tästä teemasta ja tutkimuksen näkökulmasta. Työn läpinäkyvyys tulee esille Savonia-ammattikorkeakoulun järjestämässä kuukausittaisissa tapaamisissa, jossa hankkeen työntekijät sekä opinnäytetöitä tekevät opiskelijat tapaavat ja keskustelevat hankkeen ajankohtaisista asioista sekä opinnäytetyön prosesseista. Tässä yhteydessä myös pystyin pohtimaan työn eettisyyttä ja luotettavuutta, tutkimuksen asettelua sekä kuinka tutkimuksen materiaalia kerätään ja miten jälkihuollon sosiaalityöntekijöitä informoidaan tutkimuksesta.

Tutkimusta tehdessä on tärkeä arvioida myös analyysimenetelmää ja siihen liittyvää eettistä pohdintaa. Tuomen ja Sarajärven (2009, 103.) mukaan sisällönanalyysi analysointimenetelmänä on objektiivisuuden suhteen ongelmallinen. Ongelmallisen siitä tekee se, että tulos perustuu tutkijan subjektiiviseen käsitykseen aineistosta. Tutkijan tehtävänä on tiivistämisen ja teemoittelun avulla luoda tarpeeksi luotettava kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tein analysoinnin ja teemoittelun aineiston pohjalta ja sain aineiston tiiviiksi luokiksi ja sain ne vastaamaan aineiston sisältöä. Näin ollen voin pitää sisällönanalyysia luotettavana analyysimenetelmänä tässä tutkimuksessa. Tutkimukseni aineisto on pieni, joten en pysty tekemään isoja tulkintoja ja päätelmiä, mikä on tutkimuseettisesti tärkeä näkökulma ottaa huomioon. Koska tutkimukseeni osallistuvien määrä jäi pieneksi, päädyin tekemään kirjallisuuskatsauksen, jotta saan laajempaa aineistoa. Valitsin kirjallisuuskatsauksen lisäaineiston keruuksi sen vuoksi, että halusin pitää tutkimukseen osallistuvat henkilöt anonyymeinä enkä lähtenyt heitä haastattelemaan.

5 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset. Millaisia asioita kyselyn kautta nousi esiin jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemuksista sekä siitä, mitkä tekijät tukivat onnistumista. Toisena esittelen kirjallisuuskatsauksen tuloksia ja näkökulmia sosiaalityöntekijöiden onnistumisen kokemuksiin. Lopuksi nostan näiden molempien tutkimuksien yhdistäviä tekijöitä ja pyrin luomaan yhtenäisen tutkimustuloksen sosiaalityöntekijöiden onnistumisiin sekä niiden edellytyksiin.

5.1 Kyselyn tulokset

Kun lähdin tekemään tutkimustani, niin odotin jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden vastauksia, sillä sosiaalityössä olisi paljon tarinoita kerrottavana. Usein on myös upeita kasvutarinoita ja onnistumisen kokemuksia. Vähämaan (2009) mukaan onnistumisen kokemus on aina yksilöllinen ja tapauskohtainen. Kaksi työntekijää voi kokea tilanteen aivan eri tavoin; toinen suurena onnistumisena ja toinen keskinkertaisena onnistumisena. Sosiaalityössä onnistuminen usein liitetään onnistuneisiin asiakaspauksiin. Sosiaalityössä tehdään töitä ihmisten kanssa ja asiakkaan tilanteen muuttuminen on välillä hyvinkin hidasta. Jopa pienet edistysaskeleet voidaan nähdä onnistumisena. Näiden pienten edistysaskeleiden havainnointi voi joskus olla vaikea, mutta kun asiaa tarkastelee laajemmassa mittakaavassa vaikuttavuuden näkökulmasta, niin pienet askeleet ja onnistumiset ovat vieneet asiakkaan tilanteen onnistuneesti eteenpäin. Tuloksellisuus ja tavoitteiden saaminen ei istu sosiaalityöhön, joten sosiaalityöntekijöiden subjektiivisten onnistumisen kokemukset tuovat uudenlaista näkökulmaa. Rajavaara (2007) nostaa esille vuorovaikutukseen liittyvän näkemyksen onnistumisesta tai vaikuttavuudesta. Vaikutukset kuvataan yhteisenä toimintana ja tavoitteet työskentelylle luodaan asiakkaan kanssa yhdessä yksilöllisesti ja vaikutus saadaan vuorovaikutuksen kautta. Muutostyö tapahtuu nuoren ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa. Onnistumiseen tarvitaan siis nuoren ja työntekijän osallistumista ja panosta.

Usein onnistumista tarkastellaan tutkimuksissa asiakkaan näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa olen halunnut tuoda esille jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden äänen. Usein sosiaalityön tutkimuksessa näkyvät niin työntekijöiden kuin asiakkaiden näkökulmat, mikä yhdistyvät ja, joita on välillä vaikea erottaa toisistaan. Useat tutkimukset kuvaavat onnistumisia sosiaalityöntekijöiden asiakasprosesseissa tapahtuvissa onnistumisista tai mitkä asiat työntekijät liittävät onnistumiseen. Onnistumiseen liittyvät tutkimus on haasteellinen, sillä käsitteenä onnistuminen on monisyinen. En kyselyssä lähtenyt avaamaan termiä onnistuminen ja halusin sen olevan monipuolisesti ymmärrettävä käsite, jotta saisin työntekijöiden oman näkemyksen onnistumisesta. Vähämaan (2009) mukaan onnistuminen määrittäyty tutkimuksessa tutkittavien tuottavan kokemustensa tulkintojen ja merkitysten kautta. Onnistumiseen liitetään myös mahdollisuus epävarmuuteen ja yksilöllisyys ja onnistuminen on hankala yksiselitteisesti asettaa onnistumiseen tiukkaan muottiin.

Vaikka aikaisemmat tutkimukset ja artikkelit antavat ymmärtää, että sosiaalityöntekijät arvioivat onnistumisiaan asiakasprosesseihin liittyen, niin olen innoissani oman tutkimuksen vastauksista. Kyselyyn vastasi työviikon aikana yksi työntekijä joka päivä ja toinen työntekijä kahtena ensimmäisenä tutkimuspäivänä. Olen sisällönanalyysin kautta tiivistänyt vastaukset kahdesta kysymyksestä, mitkä

esiintyivät kyselyssä päivittäin eli mitä onnistumisen kokemuksia vastaaja oli kokenut työssään ja mitkä asiat edistivät onnistumista. Kyselyssä nousi onnistumiseen liittyvät kokemukset yhteistyön teemoihin, omaan onnistumiseen, ammatillisuuden ja ahkeruuteen liittyen sekä onnistumisen kokemukseen toisen puolesta. Tämän pienen vastausjoukon onnistumisen kokemukset, kuvaavat heidän subjektiivista näkökulmaansa onnistumisesta. Onnistumista edisti vastaajien mukaan oma tekeminen ja ammattitaito, yhteistyö, muiden ammattitaito ja osaaminen sekä työssä pysyminen, mikä luo luottamuksellista suhdetta. Koen, että näiden vastauksien kautta saadaan näkökulmaa siihen, mitä onnistumisen kokemuksia jälkihuollon sosiaalityöntekijät kokevat työpäivän aikana ja mitkä asiat edistävän onnistumista. Olen alle laittanut vastaukset taulukkomuotoon.

TAULUKKO 3. Esimerkki sisällönanalysistä

Onnistumisen kokemukset työssä työpäivän aikana	Mitkä asiat edistivät onnistumista
<ul style="list-style-type: none"> • yhteistyö terveydenhuollon kanssa • onni asiakkaan onnistumisesta, • oma ahkeruus ja ammatillisuus • onnistumisen kokemus toisen puolesta 	<ul style="list-style-type: none"> • omaan tekemiseen liittyvät asiat sekä oma ammattitaito • yhteistyö • työkavereiden ja yhteiskumppaneiden ammattitaito ja osaaminen • työssä pysyminen, mitä tuottaa pitkiä ja luottamuksellisia asiakassuhteita.

Kyselyssä oli myös kysymykset liittyen muihin päivän hyviin asioihin sekä mitä hyvää suomalaisessa jälkihuollossa työntekijän mielestä on. Ensimmäinen kysymys; Onko jotain muuta mitä haluat kertoa päivästä/ työstäsi. Molemmat kyselyyn osallistuneet vastasivat tähän kysymykseen kerran, vaikka siihen vastaaminen oli mahdollista päivittäin. Toinen vastaaja koki, että oli saanut töissä paljon aikaiseksi ja toinen koki innostusta uuden kollegan tulemisesta töihin, mikä vähentää työkuormaa. Kysymys suomalaisesta jälkihuollosta esitettiin vain kerran kyselyn aikana. Vastauksessa nousi, että vastaaja koki jälkihuollon ikärajan noston hyvänä sekä taloudellisen ja ohjauksellisen tuen nuorelle. Vastaaja näki, että valtakunnalliset työohjeet olisivat tarpeen, sillä kuntien välillä on suurta vaihtelevuutta, joten nuoret ovat eriarvoisessa asemassa.

5.2 Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Olen jo aikaisemmin sanonut, että aineiston hankkiminen tähän tutkimukseen oli haasteellista. Jälkihuolto on tutkittu vähän, mutta niin on myös jälkihuollon sosiaalityöntekijöitä. Seuraavan haasteen

loi se, että myöskään onnistumisen kokemusten tutkiminen ei ole yleistä sosiaalityön kentällä. To-
dettakoon kuitenkin tässä kohtaa, että pro gradu- tutkimuksia sosiaalityöntekijöiden onnistumisesta
on tehty. Kirjallisuuskatsauksessani olevat tutkimus ja artikkeli ovat 2000-luvun vaihteesta ja uusin
vuodelta 2014. Olen tehnyt näistä kirjallisuuskatsauksen kautta saaman aineiston taulukkomuotoon,
mutta avaan teoksia tarkemmin taulukon alapuolella, jotta artikkeleista ja tutkimuksesta saisi tar-
kempaa näkökulmaa siihen, miten onnistumista sosiaalityöstä kuvataan tai on tutkittu.

TAULUKKO 4. Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Tekijä (-t)	Teos/ tutkimus/ artikkeli	Kuvaus
Aino Ritala-Koski- nen (2003)	Onnistumisia lastensuojelussa (artikkeli)	Lastensuojelun sosiaalityössä hyvinvoiva lapsi nähdään onnis- tumisena. Työskennellään myön- teisen muutoksen aikaansaa- miseksi.
Pirjo Vähämaa (2009)	Tavallisuutta epätavallisissa olosuhteissa – Lastensuojelun perhesijoituksen onnistuminen sosiaalityön kokemustietona. (tutkimus)	Onnistuminen nähdään kahdesta näkökulmasta; tavallisuuden ja ammattillisuuden. Lapsi saa ta- vallisen elämän, mutta myös ammattilaisen avulla suhteen omaan biologiseen perheeseen. Onnistumista arvioidaan lapsen hyvinvoinnin kautta.
Arja Jokinen (2014)	Onnistumisen tarinoita aikuissosiaalityössä (ar- tikkeli)	Onnistuminen liitetään asiakkaan muutokseen. Muutoksen myötä asiakkaan itsetunto ja rohkeus ovat lisääntyneet.
Ian ja Alison Shaw (1997)	Game plans, buzzes, and sheer luck: Doing well in social work". (artikkeli)	Onnistuminen tapahtuu, kun asi- akkaan tilanne etenee. Interven- tio on siis onnistunut asiakasti- lanteessa.

Onnistumiset nähdään siis usein sosiaalityössä asiakkaan elämän myönteisinä muutoksina, jotka
saavat aikaan tasapainoisemman arjen tai elämäntilanteen. Onnistuminen on pohjimmiltaan tavalli-
suuden saavuttamista eli kyseessä on elämönhallinnan eri osa-alueet, näin kuvaa Ritala-Koskinen
(2003) artikkelissaan "Onnistumisia lastensuojelussa". Onnistumista voivat määrittää esimerkiksi las-
tensuojelun asiakkuudessa olevan lapsen hyvät ja turvalliset ihmissuhteet, hänestä pidetään huolta
ja ihmissuhteet ovat pysyviä. Onnistumisen kokemus siis herää työntekijässä siinä kohtaa, kun hän

näkee lapsen olevan hyvinvoiva. Tämän ajatuksen mukaan siis pienetkin asiat aikaansaavat onnistumisen kokemuksia. Ja koska onnistumisen kokemuksen taustalla on hyvinvoiva lapsi, on lastensuojelun tukitoimilla voitu edesauttaa tätä kehitystä. Sosiaalityön tavoitteena on muutoksen aikaansaaminen, joten tavallisuuden saavuttaminen tai haasteen poistaminen ovat hyviä lastensuojelun tavoitteita, joiden kautta onnistuminen voidaan saavuttaa. Jokinen (2014) on kuvannut omassa artikkelissaan, että onnistuminen määrittyy pienten askelien kautta asiakasprosessin kuluessa. Nämä askeleet kuvaavat asiakkaan matkaa kohti tasapainoisempaa suuntaa elämässä. Onnistumisen askeleena voidaan nähdä myös työntekijän yhteys asiakkaaseen, luottamuksellinen suhde, jossa pystytään avoimesti puhumaan asiakkaan tavoitteista. Sosiaalityöntekijä kokee onnistuneensa, kun näkee asiakkaansa muutokset prosessin ja työskentelyn aikana. Aina ei voida puhua ulkoisista muutoksista, vaan on tärkeää tunnistaa asiakkaan sisäinen muutos ja saada siitä myös onnistumisen tunteita. Nämä muutokset nimittäin kertovat sosiaalityöntekijälle sen, että hän on onnistuneesti pystynyt motivoimaan asiakastaan muutoksen tiellä. Pienet muutokset ja niiden huomioiminen yhdessä asiakkaan kanssa motivoi ihmistä tekemään niitä suurempiakin muutoksia, joten aina on hyvä keskustella näistä myös asiakkaan kanssa, jotta hän näkee tapahtuneen muutoksen.

Jokinen (2014) artikkelissaan "Onnistumisen tarinoita aikuissosiaalityössä" kuvaa muutoksen vaikuttavan onnistumisen kokemukseen. Kun asiakkaan tilanteeseen saa selkeyttä ja herätetään toiveikkuutta tilanteen suhteen, niin jo se on eräänlainen onnistuminen. Koska onnistuminen nähdään tässä tutkimuksessa asiakkaassa tapahtuneeseen muutokseen itsetunnon ja rohkeuden lisääntymisenä, niin sosiaalityöntekijä on enemmänkin tilanteessa tukena ja edistämässä molemminpuolista onnistumisen kokemusta. Onnistumisen voi siis tässä suhteessa ajateltuna olevan hyvin tehtyä sosiaalityötä. Shaw & Shaw (1997) tuovat omassa artikkelissaan "Game plans, buzzes, and sheer luck: Doing well in social work" esille sen, että asiakkaiden tilanteiden eteneminen saa aikaan onnistumisen kokemuksia. Heidän mukaansa voi siis ajatella, että kun asiakkuussuhde päättyy niin, että se ei tuota asiakkaalla harmia tai epäonnistumista, niin silloin se on onnistunut. Myös myönteisyys ja vahvistusta saatu palaute muilta työntekijöiltä, kertoo onnistumisesta. Sosiaalityön suunnitelmallisuus asiakkaiden kanssa, on siis yksi mittari, kun puhutaan onnistumisesta sosiaalityössä. Tärkeää on myös huomioida yhteistyö työntekijöiden ja asiakkaiden välillä, kun puhutaan onnistumisesta. Shaw & Shaw (1997) puhuvat myös tuurista, mikä saattaa liittyä onnistumiseen. Heidän mukaansa tuuri on sitä, että vaikeat ja haasteelliset tilanteet saattavat ratketa kuin itsestään, jonkin tuntemattoman syyn myötävaikutuksesta.

Vähämaan (2009) tutkimuksessa "Tavallisuutta epätavallisissa olosuhteissa - Lastensuojelun perhesijoituksen onnistuminen sosiaalityön kokemustietona", onnistuminen nähdään kahdesta eri näkökulmasta eli tavallisuudesta ja ammatillisuudesta. Tavallisuuden näkökulma tarkoittaa, että lapsi saa tavallisen kodin ja vanhemmuuden sijoituksen kautta. Ammatillisuuden näkökulmasta onnistuminen on, että lapsi saa omat biologiset juuret sijoituksen aikana. Onnistumista siis katsotaan lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta sekä toimivan yhteistyön ja sijoituksen onnistumisen ja lopputuloksen kautta. Vähämaan (2009) mukaan onnistuminen on kuin kapea polku, mistä poikkeaminen saattaa aiheuttaa riskin sijoituksen onnistumiselle.

Muissa artikkeleissa ja tutkimuksissa on löydettävissä tietoa siitä, mitä sosiaalityöntekijät kuvaavat tai liittävät onnistumiseen työssään. Jokisen, Juhilan ja Raitakarin (2003) artikkelissa onnistumisen kokemukset liittyvät siihen, miten sosiaalityöntekijä kokee onnistuneensa ihmishuhtedyöntekijöinä. Asiakkuusprosessit sosiaalityössä rakentuu pienistä askeleista ja luottamuksellisen yhteyden saaminen asiakkaaseen on yksi tärkeä tekijä tilanteen eteenpäinviemisellä. Seuraava vähän isompi askel prosessissa on yhteistyön tekeminen asiakkaan kanssa, eli pystytään keskustelemaan työskentelyn tavoitteista. Tässä kohtaa voidaan usein nähdä isompaa luottamussuhdetta työntekijän ja asiakkaan välillä. Onnistumista nähdään siis siinä kohtaa, kun luottamussuhde syntyy ja molemmilla osapuolilla on yhteinen ymmärrys tilanteesta ja kuinka siihen voidaan vaikuttaa myönteisellä tavalla. Jos asiakas ottaa itse yhteyttä sosiaalityöntekijään tai häneltä saa positiivista palautetta haastavien tilanteiden jälkeen, voidaan puhua sosiaalityöntekijän näkökulmasta luottamuksellisesta suhteesta. Lasten kohdalla onnistuminen näyttäytyy sosiaalityöntekijälle, kun kasvuolosuhteet ovat turvalliset ja arki on tasapainoinen ja perhe-elämässä tietyt toimivat rutiinit. Kuten Ritala-Koskinen (2003) omassa artikkelissaan toteaa, niin lastensuojelussa onnistuminen on perhe-elämän tavallisuutta.

Sosiaalityössä vaikutetaan ihmisten henkilökohtaisiin asioihin, mutta näihin puututaan asiakkaan luvalla. Ainakin suurimmissa osioissa tilanteita. Sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on kuunnella, tukea ja motivoida asiakasta muutokseen. Muutostyön asiakas kuitenkin tekee itse. Sosiaalityöntekijät tulee ottaa työskentelyssä esille vaikeita asioita ja puuttua tilanteisiin erityisesti lastensuojelun osalta. Aikuisten tilanteisiin ja näkemyksiin sosiaalityöntekijät eivät kanna vastuuta samoin kuin lasten tilanteissa (Jokinen ym. 2003, 162; Ritala-Koskinen 2003, 121). Onnistumisen käsite antaa kuitenkin sosiaalityöntekijöille itsenäisen mahdollisuuden määrittää onnistumisen käsitteen laaja-alaisesti, eikä sitä tarvitse kiinnittää mihinkään tiettyyn näkökulmaan tai osa-alueeseen. Tämä oli yksi keskeinen ajatus myös omassa tutkimuksessani, että en lähtenyt tarkasti määrittelemään onnistumisen käsitettä eri työn osa-alueilta.

5.3 Onnistumisen edellytykset tutkimusten kautta

Kun lähden katsomaan saamaani aineistoa ja tutkimaan sitä tarkemmin, niin löydän siitä yhtäläisyyksiä, mutta myös erilaista näkökulmaa. Oma onnistuminen asiakasprosesseissa ja luottamuksen saaminen asiakkaaseen voidaan nähdä aineistoa yhdistävänä tekijänä. Ilokseni voin sanoa, että yhteistyö eri toimijoiden välillä näyttäytyi kyselyni vastauksissa vahvana. Koska kyselyssä oli myös onnistumiseen liittyviä edellytyksiä voin nostaa Jokisen yms. (2013) tutkimuksen, jossa nostetaan esille, että ilman toimivaa ja avointa vuorovaikutusta ei menestystarinoita voisi sosiaalityöstä kertoa. Kohtaamisessa luodaan edellytykset muutokselle ja muutos voidaan saada aikaan dialogisessa vuorovaikutuksessa. Muutoksen tekeminen voidaan nähdä eräänlaisena kumppanuutena, missä asiakas määrittelee tavoitteet ja muutoksen päämäärät. Jos asiakas itse haluaa elämälleen muutosta, niin sitä kautta on mahdollisuudet avoimeen ja luottamukselliseen suhteeseen. Vuorovaikutus ei kohdistu siis vain asiakkaan ja työntekijän välille, vaan se tulee olla yhtä laadukasta viranomaisyhteistyössä, kun puhutaan asiakkaan tuesta ja palveluiden kautta halutuista tavoitteista. Jokaisella toimijalla on oma vastuunsa prosessin ja vuorovaikutuksen toimivuudesta. Näitä näkökulmia nousee useista sosiaalityön tutkimuksista ja oma aineisto on samalla linjalla yhteistyön ja luottamuksen suhteen.

Ritala-Koskinen (2003), Jokinen (2014) ja Vähämaan (2009) tutkimuksissa onnistumisen edellytyksenä on yhteinen tavoite, luottamuksellinen suhde, mitä kautta pystytään asiakasta motivoimaan, tehdään yhdessä asiakkaan kanssa sekä korostetaan, että yhteistyö ja sen onnistuminen on välttämättömiä. Nämä asiat nousivat näistä kirjallisuuskatsauksen artikkeleista ja tutkimuksista, mutta myös oman kyselyni kautta. Luottamus ja yhteistyö ovat tärkeimmät elementit onnistuneeseen työhön, jos halutaan saada aikaan muutosta asiakkaan tai tämän perheen tilanteeseen.

Kun tarkastellaan kaikkien tutkimusten onnistumisen määritelmiä sekä mitkä asiat edesauttavat onnistumista, niin onnistumisen määritelmät ovat myös asioita, mitkä edesauttavat onnistumisen kokemuksia. Tämän vuoksi juuri onnistumisen määrittely on haasteellista ja varmasti onnistumisen määrittely on jokaisella sosiaalityön kentällä erilainen. Onnistumisen kokemus voi olla myös hyvin tilannekohtaista. Perheen kanssa pitkäaikainen motivaatiotyö vaikuttaa vahvasti onnistumisen kokemukseen, tämä on oma henkilökohtainen näkemykseni. Voidaan myös todeta, että onnistumisen kokemus määrittyy myös eri tavoin lasten ja aikuisten kanssa työskennellessä ja eri sosiaalityön kentällä onnistuminen määrittyy eri tavoin.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyöni oli osa Hyvää Jälkeä -hanketta, joka on Tampereen yliopiston koordinoima ja osatoiteuttajina ovat Savonia-ammattikorkeakoulu ja SOS-lapsikylä. Oman tutkimukseni tuo esille, miten jälkihuollon sosiaalityöntekijät kuvaavat onnistumisen kokemuksiinsa ja mitkä asiat edesauttavat onnistumisen kokemuksesta. Opinnäytetyöni tulee olemaan osa suurempaa hanketta, missä tavoitteena on saada uudenlaista näkemystä ja tutkimustietoa liittyen jälkihuoltoon. Ajattelen oman opinnäytetyöni olevan uudenlaista näkökulmaa tuova tutkimus. Suomessa ei ole tutkittu jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden kokemuksia työn onnistumisesta. Sosiaalityöntekijöiden hyvinvointia, onnistumista ja ammattiympäristöä sen sijaan on tutkittu yliopistojen gradututkimuksissa, mutta usein kohderyhmänä ovat olleet lastensuojelun avohuollon työntekijät. Tutkimukseni aineisto on kerätty kyselyn sekä kirjallisuuskatsauksen avulla. Onnistumisen kokemuksesta syntyy sosiaalityössä ja ne voivat olla pieniäkin asioita, mistä onnistumisen kokemus tulee. Onnistumiseen helposti vaikuttaa pienet asiat. Näitä pieniäkin asioita on hyvä lähteä tuomaan esille kesken työpäivän, sillä onnistuminen työssä lisää hyvinvointia.

Sosiaalityöntekijät eivät odota suurta muutosta, jotta tilanne voitaisiin nähdä ja kokea onnistumisenä. Tutkimukseni aineiston perusteella isommat onnistumisen kokemukset tulevat siinä vaiheessa, kun asiakkaaseen saadaan luottamuksellinen suhde syntymään. Luottamuksellinen vuorovaikutussuhde nähdään tutkimuksissa myös tärkeimpänä tekijänä muutostyössä ja sen onnistumisen suhteen. Jokisen (2013) mukaan luottamusta pidetään sosiaalityössä ensiarvoisen tärkeää, kun katsoimme asiaa onnistumisen näkökulmasta. Sosiaalityöntekijät myös itse korostavat tätä näkemystä ja on se myös sosiaalityön eettisissä ohjeissa. Tutkimuksessani kyselyyn osallistuneet vastasivat, että onnistuminen ja luottamuksellinen suhteen syntyminen helpottuivat, kun työntekijät olivat työskennelleet pitkään samaan asiakkaan kanssa. Tutkimuksessa nähtiin, että työhön sitoutuminen ja työntekijöiden vaihtuvuuden vähäisyys vaikuttavat luottamukseen työntekijän ja asiakkaan välillä ja näin ollen työntekijän onnistumisen kokemukseen. Luottamuksellisen suhteen syntyminen on myös ammatillinen näkökulma. Ammatilliseen toimintaan liittyy se, että sosiaalityöntekijällä ei ole valta-asema, vaan muutosta pyritään tekemään yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakas tulee kohdata arvostavasti jokaisessa kohtaamisessa. Rostila (2001) on todennut, että tasavertaisuus ja molemminpuolinen kunnioitus ovat asiakaslähtöisyyden onnistumisen edellytykset.

Tutkimuksena toisena isona onnistumisena nähtiin myös palveluiden oikea-aikaisuus sekä oikeanlaisuuden asiakkaan tilanteeseen. Tutkimuksessani tämä onnistuminen kokemus liittyy vahvasti asiakassuhteeseen ja luottamukseen. Jotta palvelut voivat toimia, niin asiakkaan tilanne tulee tuntea ja asiakassuhteen oltava sellainen, että asioista voidaan puhua avoimesti. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, §4) asiakkaan edusta tuodaan esille juuri tuen oikeanlaisuus. Tähän siis tulisi vahvasti pyrkiä asiakastyötä tehdessä. Onko tämä sitten yksi mittari sille, miten onnistumista voitaisiin sosiaalityössä ja -alalla määritellä. Kuinka palvelut ovat toimineet asiakkaan kohdalla? Tätä kauttako päät-

täjät ja johtavat työntekijät voisivat arvioida onnistumista? Mielenkiintoni tähän johtotason ajatuksen onnistumisesta nousi tätä tutkimusta tehdessäni. Jäin pohtimaan, että voisiko johtajien määritelmät onnistuneelle työlle lisätä hyvinvointia ja työssä pysymistä?

Usein tutkimusta tehdessä, aineistoon ja lähteisiin tutustuessa itselle nousi näkökulma siitä, että onnistumisen yhtenäinen määrittely on haasteellista eikä siitä varmaan koskaan yhdeksi kokonaisuudeksi, sillä kyseessä on yksilön oma kokemus ja sitä kautta onnistuminen määrittyy jokaisen asiakas-tilanteen mukaan. Onnistumisen kokemus voi olla myös tunne siitä, että asiat onnistuivat asiakkaan kanssa. Sitä voi välillä olla vaikea sanoittaa, mitkä tekijät herättivät onnistumisen kokemuksen. Oman ammattitaidon esiin nostaminen onnistumisen yhteydessä on yksi äärimmäisen tärkeistä näkökulmista, kun lähemme pohtimaan onnistumista työhyvinvoinnin näkökulmasta. Toinen mikä tuki sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointia olisi se, että onnistumisista puhuttaisiin ääneen. Sosiaalityöstä ja erityisesti lastensuojelun kentästä puhutaan julkisuudessa hyvin negatiivisesti. Pohdin tutkimusta tehdessä, että onnistumisen kokemuksista tulisi puhua työyhteisössä ääneen, sillä se vahvistaa työn hyviä puolia ja toisi työyhteisöön toisenlaista positiivisempaa näkemystä omaa työtä kohtaan. Tämä voisi vahvistaa työssä pysymistä sekä ammatti-identiteettiä.

Sosiaalityössä asiakkaiden tilanteet voivat olla vaikeita ja tuntua toivottomalta, mikä saattaa tuottaa työntekijälle riittämättömyyden tunteita. Näiden haasteellisten tunteiden kanssa työskenteleminen ammattitaitoisesti ja, että niitä kestää voi olla myös yksi onnistumisen kokemus. Kokemuksen kautta sosiaalityöntekijälle kertyy käytännön osaamista hallita tunteitaan, mutta myös asiakkuusprosessien luonteeseen kuuluu vaihtelevuus; prosessin luonteeseen kuuluu, että välillä on haasteellisempia tilanteita. Näiden prosessien ymmärtäminen, vaikeuksien tunnistaminen, mutta myös onnistumiset ja vahvuudet ja näiden tunnistaminen ovat yksi osa sosiaalityön onnistumisia. Bardyn ja Heinon (2013) mukaan pelkkiin ongelmiin, haasteisiin ja kriiseihin keskittyminen kaventavat sosiaalityöntekijöiden ja heidän tiimien ja työyhteisöjen ajattelua ja huomiokykyä. Kehittämisen suhteen näkökulmaa kannattaa siirtää onnistumisiin ja asioihin, mitkä toimivat ja joiden kautta muutosta saadaan aikaiseksi. Koska usein puhutaan, että sosiaalityössä työntekijät ovat väsyneitä ja haluavat vaihtaa ammattiaan, niin Bardy ja Heino (2013) tuovat esiin, että tätä joukkoa tulee tukea vahvistamalla sellaisella tiedolla, mistä saa tukea ja voimaannuttaa esimerkiksi työssä onnistumisen kautta.

6.2 Ammatillinen kasvu

Tutkimukseni ei määritellyt onnistumisen käsitettä, vaan annoin äänen kyselyyn vastanneille. Ajattelin tämän olevan tärkeää sosiaalityöntekijöille, että heidän omaa näkemystään arvostetaan. Kuitenkin onnistuminen teemana ja käsitteenä on hyvin mielenkiintoinen ja antaa hyvät mahdollisuudet uudenlaiselle tutkimukselle. Itseäni kiehtoisi yhdistää työhyvinvoinnin näkökulmaa vahvemmin onnistumisen kokemukseen ja miten hyvän huomaaminen lisää työntekijän, tiimin, mutta myös työyhteisön hyvinvointia, kun näitä onnistumisen tarinoita kerrotaisiin enemmän. Onnistumisen kokemus esimerkiksi jälkihuollossa on sellainen teema, mitä voisi tutkia monesta näkökulmasta. Kuinka esimerkiksi päättäjät ajattelevat miten jälkihuollossa on onnistuttu tai kuinka he määrittelevät onnistu-

misen jälkihuollon sosiaalityössä? Sosiaalityö on kuitenkin sellainen ala, mikä kohdentuu kaikkiin yhteiskunnan yksilöihin. Sosiaalityön tavoitteena on saada yksilöt osallisiksi ja sen vuoksi olisi myös mielenkiintoista tarkastella, miten asiakkaat kuvaavat jälkihuollon onnistumisen reunaehdoista ja palveluiden yhteistyötä ja kuinka he näkevät onnistumisen omasta roolistaan käsin. Onnistumisen käsitteen ja onnistumisen kokemuksen laajempi hahmottaminen sosiaalityössä -ja alalla vaatii vielä lisää tutkimusta ja kuinka onnistumisten huomaaminen vaikuttaa työntekijän hyvinvointiin. Tämä tutkimus oli pieni pala tätä omaa mielenkiinnon kohdettani. Toivottavasti joku toinen tästä myös innostuu.

Jälkihuollon sosiaalityö on ollut suuressa muutoksessa ja se varmasti näkyy kiireenä, minkä vuoksi esimerkiksi tutkimuksiin osallistuminen on ollut vähäisempää. Valitettavasti tämä näkyi omassa tutkimuksessani kyselyyn vastanneiden määrässä. Tutkimuksen tekijänä koin pienimuotoisen kriisin, sillä ajattelin että tutkimukseni aihe ei ollut riittävän mielenkiintoinen. Sosiaalityötä tekevänä taas ymmärsin, että tutkimuspyyntöni vastaaminen oli varmasti se työ, mihin ei aikaa löytynyt. Jälkihuolto ja ylipäättään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat olleet suurien muutosten kourissa viimeiset kolme vuotta. Jälkihuollon lainsäädännön muutos vaikutti siihen, että työntekijöitä tuli saada lisää ja asiakasprosesseja varmasti muokattiin ja arvioitiin palveluiden toimivuuden ja työntekijöiden osaamisen näkökulmasta. Koko maailmaa järjestyttävä koronakriisi on jättänyt jälkensä sosiaalityöhön ja tätä työtä jatketaan edelleen. Palveluihin on ollut paljon haasteellisempi päästä ja tällä hetkellä voidaan jo puhua lasten ja nuorten mielenterveydenkriisistä. Miten nämä lapset ja nuoret päätyvät ilman oikeanlaista ennaltaehkäisevää työtä tai jos he eivät pääse hoidon piiriin? Usein sosiaalityö ottaa vastuulleen mielenhyvinvoinnin kanssa painivat nuoret ja sijoitukset saattavat olla näiden nuorten osalta pitkiä, mikä luo jälkihuollon palveluihin myös painetta. Vuoden alusta vastuu sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimen palveluista siirtyi hyvinvointialueille, on osaltaan vaikuttanut palveluihin ja niiden järjestämiseen, mikä näkyy tai vaikuttaa myös jälkihuollon järjestämiseen ja yhtenäistämiseen. Työtiimit ovat muuttuneet ja isojen alueiden tulee pyrkiä yhtenäistämään palveluita. Tämä myös vaikuttaa jälkihuoltoon ja siellä oleviin työntekijöihin. Löydän siis monta syytä sille, miksi vastaajia ei paljon tässä tutkimuksessa ollut. Koen kuitenkin hiukan epäonnistuneeni tavoitteessani, mutta se ei ole onneksi sammuttanut mielenkiintoani asiaan.

6.3 Hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Ajattelen, että tutkimukseni yhtenä merkittävänä asiana oli se, että olisin antanut työntekijöille oman ääneen tutkimuskentälle. Toinen merkittävä asia olisi ollut se, että työntekijät itse pystyisivät näkemään vaativan viranomaistyön ohessa onnistumisiaan ja sitä, kuinka hyvää työtä he tekevät niillä resursseilla, joita heillä on. Ja toivoisin heidän näkevän myös sen, kuinka positiivinen näkökulma omaan työhön ja hyvän huomaaminen vaikuttavat heidän omaan hyvinvointiinsa. Uudenlainen positiivinen näkökulma sosiaalityön tutkimukseen on tervetullutta. Tutkimuksen kautta voitaisiin selvittää niitä tekijöitä, mitkä kiinnittävät sosiaalityön sekä sosiaalialan työntekijät työhönsä ja mitkä tekijät vaikuttavat onnistumiseen tai palveluiden järjestämiseen ja kehittämiseen. Olen silti hyvin kiitollinen niille ihmisille, jotka vastasivat kyselyyni sekä tukivat minua tällä omalla tutkimusmatkallani.

LÄHTEET

- Avola, Pauliina & Pentikäinen, Viivi (2020). Kukoistava kasvatus –Positiivisenpedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. Espoo: BEEhappy Publishing Oy
- Bardy, Marjatta & Heino, Tarja (2013). Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin: paniikista toivoon ja näköalat auki. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 13–42.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008). Johdatus laadulliseen tutkimukseen (8. p.). Tampere: Vastapaino.
- Fredrickson, Barbara (2009). Positivity. Top-notch research reveals the upward spiral that will change your life. Crown.
- Fredrickson, Barbara (2000). Why positive emotions matter in organizations. Lessons from the broadenand-build model. *The Psychologist-Manager Journal*, 4, 131–142.
- Friman, Terhi (2016). Hyvä työpäivä. Tallinna: Raamatutrükikoja OÜ.
- Hakanen, Jari (2002a). Työuupumuksesta työn imuun - positiivisen työhyvinvointikäsitteen ja -menetelmän suomalaisen version validointi opetusalan organisaatiossa. *Työ ja Ihminen*, 16, 42–58.
- Hakanen, Jari (2002b). Työn imu ja työuupumus - laajennetun työhyvinvointimallin kehittäminen ja Testaaminen. *Psykologia*, 37, 291–301.
- Hakanen, Jari (2004a). Työuupumuksesta työn imuun - työhyvinvointitutkimuksen ytimessä ja reuna-alueilla. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Hakanen, Jari (2009). Työn imua, tuottavuutta ja kukoistavia työpaikkoja? – Kohti laadukasta työelämää. Työterveyslaitos. https://www.tsr.fi/tsarchive/files/Selvityksia/TSR_Tata_on_tutkittu2009.pdf (Viitattu 4.3.2023)
- Hakanen, Jari (2011). Työn imu. Helsinki: Työterveyslaitos. Hakanen, J. 2014. Onnellisena työssä? 8½ kysymystä työn imusta. Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 340–365.
- Hipp, Tiia & Pukkio, Saana (2016) Nuorten osallisuus ja kokemustieto jälkihuollon kehittämisessä. Teoksessa: Pukkio, Saana & Hipp, Tiia (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 16, 102.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press / Gaudeamus
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007). Tutki ja kirjoita. 13. painos. Keuruu: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne (2010) Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Hämmäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 266–287

Heino, Tarja (2014) Lastensuojelun jälkihuolto pohjoismaisen tutkimuksen aiheena. <https://www.al-lipaasikivensaatio.com/uploads/o8s7J9Wv/apuraharaportti2013-pohjoismaintutkijaryhma.pdf> (viitattu 12.12.2022)

Hyvää Jälkeä – Jälkihuolto siirtymänä ja aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä tutkimushanke. <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/hyvaa-jalkea-jalkihuolto-siirtymana-ja-aikuistumisen-tukena-uudistuvassa#expander-trigger-field-project-cooperators>. (Viitattu 9.1.2023)

Höger, Ingrid & Sjöblom, Yvonne (2010) Young people leaving care in Sweden. Department of Social Work, Göteborg University. <https://onlinelibrary-wileycom.ezproxy.jyu.fi/doi/epdf/10.1111/j.1365-2206.2009.00661.x> (Viitattu 12.12.2022)

Jahnukainen, Hannu (2007) ”High-risk youth transitions to adulthood: A longitudinal view of youth leaving the residential education in Finland.” *Children and Youth Services Review*, 29

Johansson, Helena & Höger, Ingrid (2012) Education for disadvantaged groups – Structural and individual challenges. *Children and Youth Services Review* 34.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2003) Sosiaalityötä ”menestystarinoiden” tuolla puolen? Teoksessa Satka, Mirja, Pohjola, Anneli & Rajavaara, Marketta (toim.) *Sosiaalityö ja vaikuttaminen*. Jyväskylä: SoPhi, 149–169.

Jokinen, Arja (2014). Onnistumisen tarinoita aikuissosiaalityössä. Teoksessa R. Haverinen, M. Kuronen & T. Pösö (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 196–218.

Jokinen, Arja (2016). Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa M. Törrönen K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 138–147.

Kalland, Mirjam & Pensola, Tiina & Meriläinen, Jouni & Sinkkonen, Jari (2001) Mortality in children registered in the Finnish child welfare registry: population based study. *British Medical Journal*, 323. Saatavilla www-muodossa: <http://bmj.bmjournals.com/cgi/content/short/323/7306/207> (Viitattu 4.3.2023)

Kuula, Arja (2011). *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys* (2. uud. p.). Tampere: Vastapaino.

Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa (1999). Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11(1) 3–11.

Känkänen, Päivi (2013) Siirtymät sijaishuollossa –hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimessä*. Teema 5. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 264–283

Känkänen, Päivi & Laaksonen, Sari (2006) Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma. https://thl.fi/documents/647345/1832874/Loppuraportti_Selvitys+sijaishuollon+ja+jalkihuollon+nykytilasta+ja+kehittamistarpeista_2006.pdf/65384afe-1b57-4e93-a1e6-ccdca5eafdd (viitattu 13.12.2022)

Laaksonen, Sari (2004) *Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu* 17. Helsinki:Booky.

Laine, Terhi & Lempinen, Laura (2022) Yhteiskehittäminen itsenäistyvien nuorten palveluissa. Teoksessa: Keskitalo, Elsa & Vuokila-Oikkonen, Päivi (toim.). *Yhteiskehittämällä ratkaisuja sote-palveluihin – kansalaiset ja palvelunkäyttäjät mukaan kehittämiseen*. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla: [Yhteiskehittämällä ratkaisuja sote-palveluihin \(theseus.fi\)](https://theseus.fi) (viitattu 22.4.2023)

- Laki lastensuojelulain muuttamisesta 542/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190542>. (Viitattu 9.1.2032).
- Lampinen, Mai-Stiina, Viitanen, Elina. & Konu, Anne (2013). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus yhteisöllisyydestä työelämässä. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*. 2013: 50 71–86. TamPub. <https://journal.fi/sla/article/view/8564> (Viitattu 12.2.2013)
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. (Viitattu 9.1.2023).
- Manka, Marja-Liisa & Manka, M. (2016). *Työhyvinvointi*. Helsinki: Talentum Pro.
- Manka, Marja-Liisa, Hakala, L., Nuutinen, S. & Harju, R. (2010). *Työn iloa ja imua – työhyvinvoinnin ratkaisuja pientyöpaikoille*. Tampere: Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos Tampereen Yliopisto
- Mannila, Margit (2013). Tutkimuksen kirjallisuuskatsaus. *Perheyritysjäyys – Family Business*. <http://tutkimu.blogspot.com/2013/09/tutkimuksen-kirjallisuuskatsaus.html>. (Viitattu 12.2.2023)
- Martela, Frank (2020) *Elämän tarkoitus: suuntana merkityksellinen elämä*. Jyväskylä: Gummerus.
- McCombes, S. 2019. How to write a literature review? Scribbr.com. <https://www.scribbr.com/dissertation/literature-review/>. (Viitattu 12.2.2023)
- Mendes, Phillip & Moslehuddin, Badal (2006) From Dependence to Interdependence: Towards Better Outcomes for Young People Leaving State Care. *Child Abuse Review* 15 (2) <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.jyu.fi/doi/epdf/10.1002/car.932>. (Viitattu 12.12.2022)
- Mykkänen, Juri (2006). Tutkimusongelma ja tutkimuskysymys. <https://www.mv.helsinki.fi/home/jmykkane/tutkielma/Tutkimusongelma.html>. Julkaisussa Saukkonen, P. (toim.) 2006. Tutkielman tukisivut. Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos. Helsinki. Linkki julkaisun pääsivulle <https://www.mv.helsinki.fi/home/jmykkane/tutkielma/index.html>. (Viitattu 5.2.2023)
- Mänttari-Van der Kuip, Maija (2013) Julkinen sosiaalityö markkinoistumisen armoilla? *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (1), 5–19.
- Niitamo, Annaliina (2021). Walking as urban communication: affordances and agency in public space on a semi-lockdown city. *Cities & Health*, 1–15. Artikkelin löytyy sähköisesti: Full article: Walking as urban communication: affordances and agency in public space in a semi-lockdown city (tandfonline.com) (Viitattu 29.3.2023)
- Pakka, Jaana & Rätty, Tarja (2010). *Työstä hyvinvointia*. Helsinki: Työturvallisuuskeskus TTK. Positive Psychology Program www-sivut 2018. <https://positivepsychologyprogram.com/mihaly-csikszentmihalyi-father-of-flow/> (Viitattu 12.2.2023)
- Palviainen, Åsa & Kedra, Joanna (2022) What's in the family app? Making sense of digitally mediated communication within multilingual families. *Journal of Multilingual Theories and Practices*. Artikkelin löytyy sähköisesti: View of What's in the family app? (equinoxpub.com) Viitattu 29.3.2023.
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2020) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Poland: Studentlitteratur
- Pohjola, Anneli (2012) Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, Anneli, Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19–42.

Positive Psychology Program www-sivut 2018. <https://positivepsycho> (Viitattu 4.4.2023)

Pukkio, Saana & Hoikkala, Susanna (2016) Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Pukkio, Saana & Hipp, Tiia (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 6–22.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma (2011) Valtioneuvoston kanslia. <http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf332889/fi.pdf> (Viitattu 3.4.2023)

Pösö, Tarja (2012) Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa: Hannele, Forsberg & Leena, Autonen-Vaaranieniemi (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 75–97.

Rajavaara, Marketta (2007) Vaikuttavuusyhteiskunta – sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3290/RajavaaraVaikuttavuusnetti.pdf?sequence=2> (Viitattu 10.2.2023)

Reinikainen, Sarianna (2009) Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuiselämästä selviytymisestä. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. Helsinki: Yliopistopaino

Ritala-Koskinen, Aino (2003) Onnistumisia lastensuojelussa. Teoksessa Satka, Mirja, Pohjola Anneli & Rajavaara Marketta (toim.) Sosiaalityö ja vaikuttaminen. Jyväskylä: SoPhi, 103–124.

Rostila, Ilmari (2001) Tavoitelähtöinen sosiaalityö – voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: SoPhi.

Rousu, Sirkka & Holma, Tupu (2004) Lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Lasso-julkaisu. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Rousu, Sirkka (2007) Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Acta Electronica Universitatis Tamperensis : 682. Tampere: Tampereen yliopisto.

Räty, Tapio (2015) Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Saarikallio-Torp, Miia & Heino, Tarja & Hiilamo, Heikki & Hytti, Helka & Rajavaara, Marketta (2010) Lapset huostassa vanhemmat ahdingossa. Teoksessa Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 236–264.

Salminen, Ari (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Opetusjulkaisuja 62. Julkisohtaminen 4. Vaasan yliopisto. Vaasa. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-349-3> (Viitattu 12.2.2023)

Schaufeli, W., Salanova, M., González-Roma, V., & Bakker, A. B. (2002a). The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *The Journal of Happiness Studies*, 3, 71–92.

Schaufeli, W. B., Martinez, I. M., Marques Pinto, A., Salanova, M., & Bakker, A. B. (2002b). Burnout and engagement in university students: A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, 464–81.

Seligman, E.P. & Csikszentmihalyi, M. (2000) Positive psychology: An introduction. *American Psychologist* 55 (1), 5-14.

Shaw, Ian & Shaw, Alison (1997) Game Plans, Buzzes and Sheer Luck: Doing Well in Social Work. *Social Work Research* 21, 69–79.

Sosiaalihuoltolaki 1301/ 2014. Finlex: Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ® (viitattu 22.5.2023)

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019: 43. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161637>. (Viitattu 7.1.2023)

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). Jälkihuolto. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto> (Viitattu 12.12.2022)

Tuloksellisuustarkastuskertomus (2012) Lastensuojelu. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto, tarkastuskertomus 6/2012. http://www.vtv.fi/files/3161/06_2012_lastensuojelu_netti.pdf (viitattu 12.2.2023)

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 6, uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (uudistettu laitos). Helsinki: Tammi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. (viitattu 15.12.2022)

Törrönen, Maritta & Vauhkonen Teemu (2012) Itsenäistyminen elämänvaiheena – osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Helsinki: SOS-Lapsikylä

Uusitalo-Malmivaara, Lotta & Vuorinen, Kaisa (2017) Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. Jyväskylä: PS-kustannus

Valtioneuvoston kanslia (2013) Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? Poliittikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, raporttisarja 2/2013. <http://vnk.fi/julkaisukan-sio/2013/r02-mita-tiedamme/PDF/fi.pdf> (viitattu 12.2.2023)

Valtionvarainministeriö (2013) Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtionvarainministeriön julkaisuja 11/2013. Helsinki: valtionvarainministeriö. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/08_muut_julkaisut/20130408Enemmae/perhe_NETTI.pdf (viitattu 12.2.2023)

Van den Broeck, A., De Witte, H., Lens, W., & Vansteenkiste, M. (2008). The Role of basic need satisfaction in explaining the relationships between job demands, job resources, burnout and engagement. *Work & Stress*, 22, 277–294.

Vinnerljung, Bo & Öman, Maria & Gunnarson, Thomas (2005) Educational attainments of formal child welfare clients – a Swedish national cohort study. *International journal of Social Welfare*

Vähämaa, Pirjo. (2009) Tavallisuutta epätavallisissa olosuhteissa – Lastensuojelun perhesijoituksen onnistuminen sosiaalityön kokemustietona. Nuorten ystävät ry. Raportteja 2/2009.

LIITE 1: TUTKIMUSTIEDOTE

HEI, SINÄ JÄLKIHUOLLON SOSIAALITYÖNTEKIJÄ!

Kutsun sinut osallistumaan ylemmän ammattikorkeakoulun (hyvinvointikoordinaattori) opinnäytetyöhöni. Opinnäytetyö tehdään osana Hyvää Jälkeä -tutkimushanketta. Opinnäytetyöni aineisto kerätään WhatsApp-päiväkirjan avulla. Kyseistä päiväkirjaa täytetään viikon ajan päivittäin. Saat päiväkirjaviikolla linkin, joko WhatsAppin tai tekstiviestin kautta, niin kuin itse olet halunnut. Linkin kautta pääset päiväkirjan kysymyksiin, joihin toivotaan sinun omaa henkilökohtaista kokemustasi ja näkemystä jälkihuollon työstäsi. Kysymyksiä on viikon aluksi enemmän kuin muuten viikon aikana. Kysymykset liittyvät sinun työhösi jälkihuollon sosiaalityössä, siinä onnistumisasi sekä liittyen niihin tekijöihin, mitkä tukevat työssä onnistumista. Päiväkirjan täyttäminen päivittäin ei ole ajallisesti työläs ja siihen menee aikaa noin 5–20 minuuttia, riippuen sinusta itsestäsi ja siitä, kuinka paljon haluat avata kokemuksiasi.

Jos haluat osallistua opinnäytetyöhöni, niin ilmoita siitä Tampereen yliopiston tutkimusavustajalle Nina Vanhatalolle tämän lomakkeen kautta: Päiväkirjan suostumuslomake Tietojasi ei näe kukaan muu kuin Nina Vanhatalo. Näin ollen anonymiteettisi säilyy tutkimuksen ajan.

Opinnäytetyöni tavoitteena on saada tietoa siitä, millaisia onnistumisia työntekijät kokevat päivän aikana ja, mitkä asiat siihen vaikuttavat. On tärkeää, että saan kyselyyn kattavasti näkemyksiänne. Vastaamalla kyselyyn osallistuttu samalla isompaan jälkihuoltoon koskevaan hankkeeseen. Lisätietoa hankkeesta löydätte täältä: Hyvää jälkeä – Jälkihuolto siirtymänä ja aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä | Tampereen korkeakoulu yhteisö (tuni.fi)

Opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Sinulla on oikeus milloin tahansa keskeyttää osallistumisesi. Kun vastaat päiväkirjan kysymyksiin, niin annat samalla luvan siihen, että vastauksia voidaan käyttää opinnäytetyössäni. Vastauksesi tulee tietooni nimettömästi. Tutkimusavustaja Nina Vanhatalolla on tiedoissaan puhelinnumerosi, mutta tätä numeroa ei pystytä yhdistämään vastauksiisi. Tutkimusavustaja ei koskaan soita sinulle eikä lähetä sinulle muita viestejä kuin linkin päiväkirjalomakkeeseen ja hävittää numerosi heti viimeisen päiväkirjajakson päätyttyä.

Opinnäytetyön tekijää velvoittaa salassapitovelvollisuus, joten voit vastata kysymyksiin luottamuksellisesti. Tuloksissa henkilöllisyytesi hävytetään ja asiat, joista olet kertonut, sekä kuvataan siten, ettei niitä voi tunnistaa juuri sinun kertomaksesi.

Tutkimukseni on valmistuttuaan saatavilla Theseus järjestelmästä, johon ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt tallennetaan. Tutkimukseni ohjaajana toimii Savonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan yliopettaja Pirjo Turunen.

Mikäli teille herää kysymyksiä opinnäytetyöhöni liittyen tai muuten haluat lisätietoa hankkeesta, niin ole ihmeessä yhteydessä!

Kiitos jo etukäteen vastauksistasi ja yhteistyöstäsi!

Yhteystiedot:

Opinnäytetyön tekijä

Riikka Jurvainen

Savonia-ammattikorkeakoulu

riikka.jurvainen@edu.savonia.fi

Opinnäytetyön ohjaava opettaja

Pirjo Turunen

Savonia-ammattikorkeakoulu

pirjo.turunen@savonia.fi

Tutkimusavustaja

Nina Vanhatalo

Hyvää jälkeä -hanke

Tampereen yliopisto, Porin yksikkö

nina.vanhatalo@tuni.fi

050 5685724

LIITE 2: PÄIVÄKIRJAN SUOSTUMUSLOMAKE

1. Haluan osallistua päiväkirjan kirjoittamiseen
 - Kyllä
 - Ei
2. Toivon yhteydenottoa ensisijaisesti
 - WhatsAppilla
 - Tekstiviestillä
3. Puhelinnumeroni
4. Ensimmäisen linkin päiväkirjalomakkeelle saat noin 1–2 viikon kuluessa tämän lomakkeen palauttamisesta. Tarvittaessa voit kirjoittaa tähän toiveitasi ajankohdasta, jolloin voisit aloittaa päiväkirjan kirjoittamisen.

LIITE 3: KYSELYRUNKO

Tämä kyselylomake on tarkoitettu teille, hyvä jälkihuollossa työskentelevä sosiaalityöntekijä. Kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista ja voit aina keskeyttää tutkimukseen osallistumisesi! Kysymykset tulevat osaksi opinnäytetyötäni (ylempi amk), jossa tutkin sitä, millaisia onnistumisen kokemuksia te jälkihuollon sosiaalityöntekijät työpäivän aikana saatte ja mitkä tekijät näihin onnistumisiin vaikuttavat. Vastukset tulevat minulle anonyymistä, eikä niistä voi tunnistaa vastaajaa. Vastauksia käsitellään asianmukaisesti sekä eettisesti. Tietojasi ei näe kukaan muu kuin tutkimusavustaja Nina Vanhatalo. Kiitän paljon vastauksistanne! Jos tulee kysyttävää liittyen tutkimukseeni, niin ole ihmeessä yhteydessä osoitteeseen riikka.jurvainen@edu.savonia.fi

1. Kuinka pitkään olet työskennellyt jälkihuollon sosiaalityöntekijänä?
 - alle vuoden
 - 1–5 vuotta
 - 6–10 vuotta
 - 11–15 vuotta
 - yli 15 vuotta
2. Millainen työtiimisi on? Kuvaa vastauksessasi työtiimisi rakennetta (kuinka paljon työntekijöitä) tai vaihtoehtoisesti kerro, jos työskentelet yksin jälkihuollon sosiaalityössä.
3. Kerro, missä työhön liittyvässä asiassa koit tänään onnistumista.
4. Kerro, mitkä asiat vaikuttivat onnistumiseesi.
5. Onko jotain muuta, mitä hyvää haluat kertoa päivästäsi/ työstäsi?
6. Mitä hyvää suomalaisessa jälkihuollossa mielestäsi on?
7. Kirjoita tähän nimimerkkisi, jota käytät tutkimusviikon aikana, jotta pystymme yhdistämään vastauksesi.